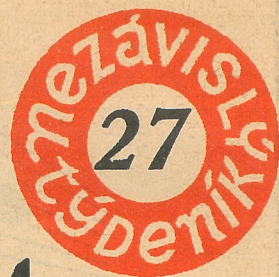

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 8. ČERVENCE 1936

ZA KČ 2.—

Bude mít Blumova vláda úspěch? MARCEL DÉAT

Falešná hesla J. KLADIVA

Leví spisovatelé ve Francii W. WEIDLÉ

Proč je fašism proti vědě P. M. S. BLACKETT

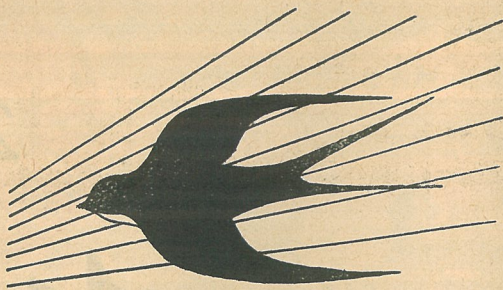
Po úspěchu sokolského zájezdu na Slovensko

Hodžův projev v senátu ZDENĚK SMETÁČEK

Bez portefeuille — Svatá Anna — Špatná tradice — Nový duch do střední školy

Nějak se to vystříbří — Demokracie a korupce

Odpověď z velitelství Národních gard

Půvab veselého a rozmarného cestování

*po světě, krajinnou krásu domova i daleké
obzory Vám objeví a Vaše poznání světa
obohatí tyto knihy:*

Karel Čapek: ANGLICKÉ LISTY. S obrázky autorovými. Brož.
Kč 20.—, váz. Kč 30.—. 20. vydání.

Karel Čapek: ITALSKÉ LISTY. S obrázky autorovými. Brož.
Kč 12.—, váz. Kč 22.—. 11. vydání.

Karel Čapek: OBRÁZKY Z HOLANDSKA. S obrázky autorovými. Brož. Kč 12.—, váz. Kč 22.—. 4. vydání.

Karel Čapek: VÝLET DO ŠPANĚL. S obrázky autorovými. Brož. Kč 28.—, váz. Kč 38.—. 5. vydání.

J. V. Daneš: TŘI LÉTA PŘI TICHÉM OCEÁNĚ. Dva díly. 470
ilustrací. Brož. Kč 250.—, váz. Kč 300.—.

Stanislav K. Neumann: ČESKOSLOVENSKÁ CESTA. I., II. a
III. díl. 49 fotografií. Brož. Kč 74.—, váz.
Kč 94.—.

Stanislav K. Neumann: ENCIANY S POPA IVANA. 20 foto-
graf. příloh. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 30.—.

Jan Welzl: TŘICET LET NA ZLATÉM SEVERU. 4. ilustrované
vydání. Brož. Kč 36.—, váz. Kč 46.—.

Berty Ženatý: ZEMĚ PRUHŮ A HVĚZD. 2 díly. 460 ilustrací.
Brož. Kč 180.—, váz. Kč 230.—.

U KNIHKUPCŮ! - FR. BOROVÝ

Čtenářský úspěch dvou po-
litických monografií, které
vycházejí během měsíce již
ve 2. vydání

Konrad Heiden:

ADOLF HITLER

život diktátorův

Brožované Kč 45.—

Vázané Kč 60.—

John Gunther:

EVROPA - JAKÁ JE

podobizny vůdčích lidí, vládnou-
cích našimi osudy

Brožované Kč 55.—

Vázané Kč 70.—

U knihkupců - FR. BOROVÝ

LIDOVÉ NOVINY

list vzdělaného čtenáře

OBSAH 26. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: RUDOLF PROCHÁZKA: Dialog o konci sankcí. — B. H. Z.: Spiknutí proti střední Evropě. — F. S.: Křivé zrcadlo německé vědy. — SPORTIVUS: Duch letošní Olympiady. — FRANCIS DE CROISSET: Hvězdy ze zadu. — ZDENĚK SMETÁČEK: Parlament, jaký by měl být. — Ludová strana hraje a prohrává. — Usiluje se o dělníky. — Kulturní pospolitost. — Česko-německá společnost. — Klidné zákoutí. — Nemocenská pojišťovna a její zaměstnanec. — Vítězí nebo prohrává ľudová strana? — Korupce v demokracii. — Odpověď z Obce sokolské.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spojitelný číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Falešná hesla

Dvojí zaměstnání, zaměstnání cizinci, zaměstnané ženy vůbec a vdané zaměstnankyně zvláště, přestárlí zaměstnanci, zaměstnání pensisté — občas se semele ryčná vojna o tyto věci, zvíří se mnoho prachu. Když nastane příměří, rozhlédnou se udatní bojovníci pokrytí prachem. Zpravidla ustrnou, vidouce mezi padlými a pochroumanými jen vlastní lidi. Pozdě poznávají, že se ve zvířeném prachu pobili navzájem. Zdá se, že zapomínají na moderní bojový prostředek, jímž protivník utahuje své posice a přesuny: na umělou mlhu.

Nic jiného nejsou ta hesla. Mají už svou historii. Je málo známa, ač ne tím méně zajímavá.

Reakce ví, co chce.

Po vzoru dějepisců si všimněme nejdříve počátků. Československé hospodářství, zpomalené poněkud za ostatním světem, se roku 1931 po prvé opravdu otrásá pod prudkými nárazy světové hospodářské vichřice. Pod nimi se hroutí podniky a pohřbívají ve svých ssutinách existence zaměstnanců — ve výkazech nezaměstnanosti naskakují hroznivé číslíce. Přibývá povážlivě známek, že pravidelnou (cyklickou) krizi prohlubuje vadnost soustavy. Je-li tomu tak, nepostačí dočasná pomoc a mírnění následků, ale třeba nesnáz zásadně řešiti, tedy odstraňovati její příčiny: přebudovati hospodářství. Nová hospodářská organizace půjde na něčí vrub a někomu prospěje, nelze jinak. Bude ujmou zaměstnavatelům, jejich podnikatelské svobodě. Prospěch z ní bude mít složka, nejhůře postižená nynější hospodářskou soustavou — zaměstnanci. Oni jsou povahou věci určeni za hlavní (nikoliv jedině) nositele snah o nové uspořádání, jako bylo měšťanstvo v uplynulém údobí v čele úsilí o překonání feudální soustavy společenské a hospodářské.

Tím je dána však protichůdnost zájmů: podnikatelů na udržení nynějšího stavu, který jim dává hospodářskou i politickou moc, a zaměstnanců na hospodářské demokracii, která jim zajistí hmotnou a mravní emancipaci. Podmínkou demokracie hospodářské je demokracie politická. V ní mají zaměstnavatelé proti početnějším zaměstnancům méně nadějí na úspěch. Z této situace tedy vyplynula logicky jejich taktika: ochromiti zaměstnance v jejich organizacích a odstraniti politickou demokracii.

Štědré vztahy velkých podnikatelů k politické reakci jsou celkem známy. Také je známo, že se reakce opírala o střední stav, jehož zájem na přestavbě není horoucí z rozličných příčin. Méně se však ví o tom, jak se pracovalo mezi zaměstnanci. Ryzím a uzaným mluvěním zaměstnanců je odborářství. O ně se usilovalo a usiluje. Ne nadarmo byly odborové organizace zaměstnanecké z prvních obětí reakce všude, kde zvítězila. Odborářství je totiž bytostně spjato s demokracií svými kořeny, zejména se spolčovací

svobodou, dobrovolností, sebeurčením a samosprávou. Vysoce vyvinutou solidaritou dokonce se zvláště dobře kvalifikuje do nového uspořádání společenského a hospodářského, jehož mravní společný jmenovatel bude bez pochyby právě solidarita, vystřídávající rozkladnou sobeckost hospodářského individualismu.

Nástroje rozvratu.

Rozvracelo se dvojmým způsobem: mocensky a ideově. Mocenský klín do odborářství jsou žluté organizace, závislé na zaměstnavatelích. Poctiví odboráři je právem nenávidí. Žluté organizace působí také velké škody mravní, lámajíce povahy. Prokazují touto mravní úhonou národu prašpatné služby, ač jejich původci právě všemi odvozeninami slova „národ“ šperkují svou starost o zaměstnance. Avšak tyto děje jsou veřejnosti známější.

Neznámé, protože obratné a zálučné, jsou způsoby rozvracení ideového. Nesmírná spoušť hospodářské krise mohla býti příliš silným podnětem, aby si organizovaní zaměstnanci uvědomili nedostatečnost dosavadních svých metod, v podstatě jen sociálně ochraných. Bylo nebezpečí, že si všimnou trvalých vad soustavy a že na jejich trvalou nápravu obrátí své úsilí. Bylo tedy třeba za každou cenu svěsti pozornost jiným směrem.

A tu přišla jako spása hesla, citovaná na počátku. Měla pro reakci několi kerou výhodu. Především odváděla pozornost od hlavních příčin sociálních nesnází, od hospodářské soustavy. Za druhé to byla hesla srozumitelná, prostá, na dosah povrchní a pohodlné denní zkušenosti. Nenutila k pečlivému studiu spletitých hospodářských otázek, což bylo konečně také v zájmu těch, kdo si monopolem hospodářského vědění zjednali sociální a politickou převahu. Za třetí to byly „příčiny“, jejichž odstraňování nijak by neohrozilo vydržené zájmy. A posléze znamenitý návdavek: zaměstnanci, otrávení závistí, si vjeli do vlasů. Rozleptává se tak úspěšně solidarita, hlavní tajemství odborářských úspěchů.

Dovezené zboží.

Hesla tato nejsou domácí vynález. Byla to důležitá součást agitační zbrojnice hankrajclerů, nežli se dostali k moci. Zdůrazněme: nežli se dostali k moci. Neboť je rychle schovali do skladiště odloženého náradí, jakmile převzali vládu. Agitace proti dvojmému zaměstnání byla v Třetí říši dokonce zakázána zvláštním vládním výnosem. Byly v něm uvedeny na podiv rozumné důvody: že je to agitace pašální, že by zákaz dvojího zaměstnání bral lidem chuť vlastní příčinlivostí si zlepšovati životní úroveň a že zákaz je vůbec nemožný, dokud není lidem zaručeno aspoň existenční minimum.

Pro úplnost dodejme, že do skupiny potouchlých hesel patří i licoměrné pochlebování mladěži, jež by rádo vážný generační problém redukovalo na mechanické vystřídání ročníků. Je dobře ne-

zapomínati na zatajenou výrobní značku celé agitace, abychom i z této souvislosti pochopili, že tu byla jistá shoda záměrů.

Kdo začal?

Agitace s falešnými hesly vypukla na podzim 1931 na dvou místech: v národní demokracii a v Jednotě soukromých úředníků. Nebyla to náhoda, jak se brzy ukázalo. V Jednotě soukromých úředníků byl proveden převrat ještě koncem roku, který změnil nepolitický a zaměstnanecký ráz organizace. Jednota se od té doby nevzpamatovala z vleklých vnitřních zmatků. Zevrubnější vyličení zajímavých událostí v Jednotě se vymyká rozsahu tohoto článku stejně jako obšírné odůvodnění, proč bylo tolik zájmu o soukromé úřednictvo. Stručně jen připomeňme, že jde o důležitou část středního stavu, hlavní politické opory reakce, že je to vrstva, jejíž lepší i nížší část o v a n o s t o hospodářských věcech by byla mnohem nebezpečnější nežli poměrně méně vzdělaného dělnictva.

Květy zla.

Na podzim 1931 pořádala Jednota soukromých úředníků agitační měsíc. Tehdy se po první agitaci začala soustavně: tiskem, letáky, řečmi na schůzích, resolucemi. Kam až zašla, ukáže citát. V „Úřednických listech“, orgánu Jednoty, vycházel na podzim 1933 pod názvem „Stupňují nezaměstnanost“ seriál případů, kde se stavěla na pranýř necitelnost zaměstnaných pensistů. Z této „galerie dvakrát najedených“ je v čísle 18 napaden zaměstnaný pensista s pensí 12.226 Kč ročně. Ale ty důvody „odborářského“ rozhorlení:

„Srovnáme-li tento, přesto že ne největší příjem s hodinovou mzdou slovenského zemědělského dělníka, která činí asi 70 haléřů i méně, musíme říci, že jednání pana G. není seriosní.“

To byla demagogie už odporná. Ubozí soukromí úředníci! Ubozí pensisté! Až na životní úroveň slovenského dělníka, který je z nejhůře placených a vysávávaných zaměstnanců v republice, museli by dříve klesnouti, aby Úřednické listy uznaly jejich přivydělaný žvanec za „seriosní“. Jen jedno heslo se v agitaci Jednoty někde vytrousilo: mladí vpřed! Prý je totiž opatrnost matka moudrosti.

Kruhy se šíří.

Tragika celé historie je v tom, že se hesla ujala. Po některých rozpacích se s nimi setkáváme na schůzích kdekterých odborových organizací, zejména úřednických. Shledáváme se s nimi i v socialistických listech. Ale proč ta osudná neprozíravost? Dokonalé vysvětlení by bylo vděčným úkolem sociální psychologie. Jisté je, že důležitou podmínkou úspěchu v odborových organizacích je, aby bylo proti čemu protestovat a bouřit. Není-li důvodu k protestu, k odboji, není téměř látky k řečnění. Reakce mohla být svým výsledkem spokojena. Dosáhla cíle. Zaměstnanci se prali, vyčítali si sousta, na hlavní věci zapomněli. Zatím také rostla reakce politická, události v sousedství byly velmi slibné. Ale zaměstnanci? Pohořeli žalostně.

A přišly horší pohromy. Přišly platové srážky veřejných zaměstnanců. Začly se krátit platy druhých členů rodiny, zaměstnaných ve státních službách. Psalo se o tom dosti, drastických příkladů o zhou-

ných následcích bylo podáno ažaž. Není je třeba zajiště opakovati. Přišel také zákon o soukromých zaměstnancích. Co se do něho dostalo z neblahých hesel, raději dnes ani neřekneme. Propouštějí se dnes nebo se vůbec nepřijímají ženy v soukromých podnicích, často i svobodně.

Už zase?

Ale to nevádí pranic, abychom zase právě neslyšeli bučet nelibost proti zaměstnaným vdaným ženám. Není třeba celkem dodávati ničeho, co o tom před třemi lety napsal prof. Macek:

„Mnoho z těch řečí proti ženské práci ve světě v ý d ě l k u — v podnikání soukromém i ve službě veřejné — pramení z povrchního myšlení. Proč neubírá „muži“ chleba „žena“, která se dře jako selka nebo jako žena řemeslníka nebo drobného obchodníka, povozníka, domovníka a jak se všechny ty sinekury žen s tvrdýma rukama a ohnutými zády jmenují? Proč v těchto postaveních „dvoji důchod“ (který má stejnou povahu jako „dvoji plat“ v soukromé nebo veřejné službě) nikoho nepíchá? Či je to pouze dokladem mužského zneužívání neplacené ženské práce v domácnosti nebo v podniku mužově?“

„Zvláštní, že byly ženy nejdříve připuštěny do nejhůře placené práce tovární.“

„Problém ‚dvojiho platu‘ se objeví teprv, když se ty dva dosud samostatně existující platy vezmou.“

„V soukromých podnicích se raději vyhodí muž, který se oženil s chudým děvčetem — kradl by.“

„Ale tažení proti ‚dvojímu platu‘ veřejných služebníků je pouze karikatura socialismu.“

Spoctivostí nejdál dojdeš.

Nepovažujeme za nutné prováděti důkaz klamnosti a lichosti všech těch podvodných hesel. Chtěli jsme jen ukázati, že to jsou hesla nebezpečná, že je to trojský kůň reakce, jenž měl zůstat pod hradbami. Z vyličené historie však plyne několik naučení:

1. Reakce dovede užiti také prostředků záludných, na něž je třeba velké ostráživosti.

2. Falešná hesla nic neřešila. I kdyby byla provedena s nelitostnou důsledností, byla by to jen kapka na rozžhavenou plotnu. Otázka nezaměstnanosti a bídy by zůstala dále v celé palčivosti.

3. Historie falešných hesel neprokázala zrovna velikou prozíravost našeho odborářství.

4. Nesolidní agitace se na konec vždy vymstí na tom, kdo si s ní zahrává.

5. Důkladné vědění doplňující mravně silnou vůli k uskutečňování je méně pohodlná, zato však spolehlivá cesta k nápravě.

J. Kladiva.

p o z n á m k y

Svatá Anna

Krásná letní neděle čtrnáctého roku byla počátkem velkého utrpení. Vyhláška, kterou se nařizovala mobilisace několika ročníků podunajské monarchie, vzbudila pozornost a obavy. Zcela právem. Blížily se kvapem dny, týdny, měsíce, roky utrpení.

Válka začala. Nikdo nemohl ani zdaleka tušiti, jaká bude její bilance. Ani dnes, po dvacetidvou letech, nemáme přesné statistiky. Mnozí se namáhali, mnozí pracovali. Výsledky jsou neúplné. A přece i to, co víme, stačí, aby člověk prokrel den, kdy válka vypukla. Dle anglických vojenských pramenů zaplatilo lidstvo draho luxus války, které se dostalo epiteta světová.

Devět a půl milionu mrtvých, devatenáct a čtvrt milionu zemřelých jsou ztráty na lidských

životech. Na penězích bylo vydáno jedno sto osmdesátdevět a třičtvrti miliard dolarů, čili více než sedm set miliard zlatých korun. To jsou známé číslice. Podíl států — skupin vypadá dle téhož pramene takto:

	Ziráty na lidech:			Finanční náklady v dolarech:
	usmrceno:	raněno:	Zajato a pohřešováno:	
Velká Británie	800.000	2,000.000	65.000	39.703,000.000
Francie	1,500.000	3,000.000	450.000	24.265,000.000
Rusko	2,750.000	5,000.000	2,500.000	22.600,000.000
Itálie	50.000	950.000	1,400.000	12.413,000.000
Srbsko	700.000	350.000	100.000	400,000.000
Belgie	250.000	150.000	10.000	3.000,000.000
Japonsko	300	900	3	40,000.000
Spojené státy	80.000	225.000	4.500	22.482,000.000
Rumunsko	350.000	200.000	100.000	1.600,000.000
Řecko	15.000	40.000	45.000	270,000.000
Portugalsko	4.000	17.000	200	
Spoj. mocn. celkem	6,499.300	11,932.900	4,674.703	126.773,000.000
Německo	1,600.000	3,800.000	800.000	40.000,000.000
Rakousko-Uhersko	900.000	3,000.000	450.000	20.622,000.000
Turecko	450.000	400.000	100.000	1.500,000.000
Bulharsko	100.000	150.000	10.000	815,000.000
Ústř. mocn. celkem	3,050.000	7,350.000	1,360.000	62.937,000.000
Úhrnem	9,549.000	19,282.900	6,034.703	189.710,000.000

Mír však není zabezpečen. Spojené státy severoamerické nejsou členy Společnosti národů. Dle výroků anglického státníka Stanleje Baldwina, vůdce Toryů, tato skutečnost je překážkou kolektivní bezpečnosti. Japonsko a Německo vystoupily ze Společnosti národů. Setrvání Itálie není zabezpečeno. Mussolini hrozil vystoupením. Celý svět je v neklidu.

Je sice velkým plus pro udržení míru ujednání paktů zvláštního charakteru jako jsou sovětsko-francouzský, sovětsko-československý, československo-francouzský atd., nejsou bez významu dohody mezi státy, ale nesmíme zapomenout, že různé dohody byly slavnostně uzavřeny a přece válce nezabránily.

Válka, o jejíž znemožnění se usiluje konferencemi a pakty, které se snaží mírumilovní státníci klidných národů zabránit, byla by daleko horší než minulá. Byla by to opět válka dvou skupin. O konstelaci těchto je dosti těžko vyslovit se předem. V konturách se nám sice jeví. Ale jenom v konturách. Anglický inženýr-vynálezce Hiram Percy Maxim napsal nedávno o příští válce delší stať. Píše:

„Co se stane v tom případě, odváží-li se evropské národy nové války? Asi toto: najednou upozorujeme, že všechna radia přestala fungovat, přívod elektrického proudu byl náhle přerušen, telefony vypovědí službu, ve všech elektrických aparátech hoří, generátory v elektrárnách jsou roztaženy, auta stojí pro poruchu v zapalování... A to vše proto, že nepřítel vyslal do prostoru jakési paprsky, které pronikají jakoukoli izolací a taví všechny elektrické přístroje.“

Namítnete: Fantazie! Dobře. Ale co je dnes nemožného? Vzpomeňte jen, jak nedokonalé hračky jsou stroje Julia Vernea proti dnešním letadlům, ponorkám, tankům. Ostatně zmíněný autor poznamenává:

„Po tomto malém výletě do říše fantazie se vrátíme do šedé skutečnosti, jež vypadá trochu jinak. Válka začne pravděpodobně mnohem strašlivějším způsobem. Bez jakéhokoliv varovného znamení. Jednoho mlhavého rána uslyšíme ohlušující výbuchy, tak rychlé, že budou splývat v jediný nepřetržitý, hromový rachot. Zmatení a hrůzou jatí obyvatelé se nahnou do oken, aby spatřili, kterak domy létají do povětří a říjí se do ulic, jak na všech stranách hoří. Ulice budou ucpány davy položených mužů, žen a dětí, snažících se prchnouti s místa zkázy... V jediném okamžiku octne se město v moři plamennosti, do něhož budou shora pršet bomby, naplněné otravnými plyny, které zničí poslední zbytky obyvatelstva.“

Prvním, kdo přijde ku slovu dle této hypotézy, bude letectvo. Proto je mu věnována ve všech státech taková péče. Výzbroj a výstroj armád není možno přesně zjistit. Z důvodů velmi snadno pochopitelných snaží se všechny státy

udržeti v tajnosti přesné číslice. Jsme odkázáni jen na dohady. Síla letectva dle ruských pramenů je asi tato:

Německo asi 8.000 letounů všech kapacit. Francie 5.500—6.000 jednotek, z nichž je 720 letadel bombardovacích a 800 stíhaček první linie.

Anglie měla k 15. II. 1936 pro obranu 1740 letadel. Tento počet s veškerou pravděpodobností bude zvýšen asi na 4.000.

Itálie měla v prvních měsících roku 1935 asi 2.500 letadel. Válka s Habeší vynutila si stavbu značného počtu dalších. Bude mít okrouhle 4.000 jednotek.

Polsko má 1.500 letadel, z toho 670 první linie, Československo asi stejný počet, Belgie necelý 1.000, Holandsko 350, Rumunsko a Jugoslavie mají méně než 1.000 každý stát. Menší severské státy mají rovněž letadla. Letectvo nemají armády maďarská, bulharská a rakouská.

Strašlivou zbraní jsou jedovaté plyny. Citovaný námi autor píše:

„Ale, z toho, co víme bezpečně, musíme usuzovat, že v různých vojenských skladištích jsou uschována obrovská množství kapalin, které se proměňují po uvolnění v plyny, jež usmrcují pouhým dotekem na kůži. Není plynové masky, která by proti nim chránila.“

Jisté velmi málo vábná vyhlídka do budoucna. Mimo otravné plyny, které jsou svými účinky známy již z doby války, má být v příští válce použito choroboplodných zárodků. Vyskytla se domněnka, že má být zejména užito bakteriových kultur nemocí, které jsou vůbec neznámy, nebo se vyskytují jen sporadicky v určitém území, dále bakteriových kultur nemocí, proti nimž jsou obyvatelé určitých míst méně odolní.

Mimo plynů a choroboplodných zárodků, jejichž použití je závislo na směru a síle větru, kterých není možno vždy použít pro nebezpečí účinku ve vlastních řadách, bude ve válce zítřka použito ohně. Nebude to ovšem vrhání smolných věnců jako v raném novověku. Nebudou to pravděpodobně ani plamenomety, jichž bylo užito v poslední válce. Neukázaly se dosti rychle účinnými. Bude používáno bomb, které při dopadu vybuchnou a zapálí. Tyto zápalné bomby jsou velmi lehké, takže jich i malá letadla mohou naložit značný počet. Výbuch bomby je takřka nehluchý, takže zanikne v ruchu motorů. Účinky těchto bomb jsou tím zvyšovány. Město může být na mnoha místech najednou zapáleno, dodatečným bombardováním znemožněno hašení. Obraz zkázy, tušíme, je dokonalejší.

Jinou, velmi účinnou zbraní jsou tanky. Tanků a letadel použila spojenecká armáda současně 18. srpna 1918. Za několik hodin pronikly útočící tanky v počtu 500, do hloubky 15 km na úseku přes 30 km dlouhém. Němci ztratili 27.000 vojáků a 400 děl.

Motorisace a mechanisace armád je uznána a pokračuje velmi rychle. Dle německých odhadů měly jednotlivé státy v roce 1935:

Svaz sovětských socialistických republik 3.000, Francie 4.000, USA 1.000, Japonsko 750, Anglie, Polsko po 600, Itálie 320, ČSR 200 tanků.

Německo, dle ruských pramenů, možno zařadit ihned za SSSR. Itálie ve válce s Habeší zrychlila výrobu tanků velmi značně. Jen v Habeši bylo v činnosti asi 500 tanků.

Takové jsou perspektivy budoucí války, přihlížíme-li k nejúčinnějším druhům zbraní. Nemá smyslu mít z budoucnosti strach. Válka dosud nevypukla. To znamená, že ani nemusí k válce dojít. Stále ještě zůstává naděje, že váleční štváči budou umlčeni, že zvítězí mírumilovná část lidstva. Nesmíme ovšem založit ruce v klín a čekat co bude. Takové jednání by se mohlo rovnat sebevraždě. Musíme být na válku všestranně připraveni.

Walter.

Hodžův projev v senátu

Projev, jež přednesl předseda vlády ve čtvrtek v senátě, byl opravdu velkorosý a měl svůj formát, jako jej má i osobnost, která nyní stojí v čele kabinetu. Dotkl se hlavně tří významných politických věcí z poslední doby: zákonodárné práce právě uplynulých měsíců, zejména parlamentního projednání daňové novely, vstupu německých křesťanských sociálů do vlády a úsilí o vládní účast strany lidové a konečně Henleinova vystoupení v Chebu.

Pokud jde o věc první, sluší s povděkem zdůraznit, že předseda vlády se postavil na stranu parlamentu a radostně kvitoval jeho zákonodárnou iniciativu. Jistě byl velmi na místě také slib, že bude parlamentu dána příležitost k podnětné práci i při velkých osnovách dalších. Rovněž bude příznivě pů-

sobit zmínka, že vláda bude dbát toho, aby nedocházelo k nezákonnostem se strany veřejné správy. Kdo zná, jak si lidé stěžují na berní praksi, má pocit, že tato slova přišla včas.

Podáváje zprávu o jednání s ludovci, řekl předseda vlády, že se při něm vycházelo z oblasti správních. Zemskou samosprávu považuje prý vláda za východisko správních decentralizací. Také přijímání nových sil do státní služby na Slovensku se přesunuje na místní úřady. Směrnice, podle níž vede předseda vlády jednání s ludovci, je dobrá, zejména v tom, že převádí otázku dohody s luďáckou opozicí z oblasti politických mlhovin a rozčilení na konkrétní půdu problémů správních. V tom je jistě pokrok.

Nejdůležitější část Hodžovy řeči se ovšem týkala věcí menšinových. Tu třeba především zdůraznit, že předseda vlády se neomezil jen na odmítnutí nerovných výroků vůdce sudetoněmecké strany, nýbrž že i v otázce poměru Němců ke státu založil svůj projev na zásadách. Jsou to asi tyto: vláda trvá na principu rovnoprávnosti všech národností ve státě; z této ústavní zásady vyvozuje požadavek, aby menšiny přijímaly odpovědnost za stát a účastnily se beze všech dalších podmínek jeho řízení ve vládě; dohodou se stranami a skupinami, které jsou k tomu ochotny, budou se vyřizovat národnostní otázky, jež potřebují řešení. Mohli-li předseda vlády v těžké chvíli, kdy vyslovil tyto zásady, uvítat ve vládě další německou stranu, křesťansko-sociální, je to jistě možno označit jako úspěch jeho národnostně politické linie. I národnostní otázky se takto převádějí z oblasti velkých a silných slov na kolej konkrétní politické práce — slovem na kolej aktivistickou.

Slova, která přednesl předseda vlády na adresu Henleinovy strany, přijal Henleinův list „Die Zeit“ nechápavě. Vůdci této strany mluví prý přímo a žádají přímé odpovědi. To, co řekl předseda vlády, byla však prý pouhá dialektika. Nezdá se nám, že by tomu bylo tak. Smysl Hodžovy odpovědi byl docela jasný: taková slova, jakých užil Henlein v Chebu, nepřispívají k dorozumění, nýbrž k rozčilování, a jsou to hráze, nikoli mosty, stavěné mezi lidmi. Doufáme, že v tom není nic nejasného. Henlein si nebezpečně začíná libovat v silných slovech. Po Chebu mluvil ve Warnsdorfu a vyzýval tam německé ženy, aby svým dětem věly do žil s krví také železo. Být pro dorozumění a zároveň mluvit jako generál na velitelském pahorku, jde divně dohromady. Diví-li se členové sudetoněmecké strany, že takovéto řeči nepřijímáme s potěšením, svědčí to o zvláštním nedostatku chápavosti. Tato strana se musí rozhodnout, zdali chce součinnost anebo boj. To, co nyní říká, chápeme my už jako vypovězení boje. Není-li tomu tak, nechť pan Henlein laskavě zreviduje svůj slovník. Řeči o železe nejsou v našem politickém životě obvyklé.

Vzdálenost mezi sudetoněmeckou stranou a ostatními politickými složkami státu je po chebské řeči větší než byla dříve. I toto řekl předseda vlády dost jasně, aby tomu bylo rozumět.

Z. S.

Bez portfeuille

Vstup německé strany křesťansko-sociální do vlády a jmenování poslance Zajička ministrem bez portfeuille přijal Henleinův orgán jednak s rozmrzením, jednak s pokusy o posměch. S rozmrzením proto, že tato událost, dlouho zrajeící a nenadále dozrálá, dělá jakousi čáru přes politický rozpočet sudetoněmecké strany. Je tím mrzutější, že se děje ve chvíli, kdy Henlein neustává hlásat, že sudetské Německo bojuje s československým režimem na život a na smrt. Kdyby tomu totiž bylo tak, jak říká Henlein, bylo by stěží lze pochopit, že se další německá strana odhodlává k součinnosti s vládou, která usiluje o bezživotí německé menšiny a jejíž působnost prý vyvolává lavinu německé sebevraždy. Bude nyní i nezavěčeným lidem těžko brát doslova Henleinovy pathetické výkřiky, když se další německá strana odhodlává přijmout spouštěcí odpovědnost za činnost vlády, která domněle páše tak strašné věci. Událo se zase jednou, že u vůdce sudetoněmecké strany nějaké to velké slovo a nějaké to přehánění mnoho neznamená. Obrazně možno říci, že kousíček pravdy zase zvítězil.

Posměch Henleinova orgánu platil tomu, že se novému členu vlády nedostal resortu. Tím se naznačuje jednak to, že vůdci místa státní moci v Československu nejsou pro Němce, jednak to, že nová složka vlády projevila nedůstojnou skromnost a že nebude nic znamenat. Názor na tuto věc ovšem závisí na tom, kolik se kdo odhodlá mít politického rozumu. Ne tvrdíme, že se novému ministru dostalo nějakého významného postavení. Ale konec konců je to postavení významnější než jakého se domohl vůdce, který z podivných důvodů ani nepřijal poslanecký mandát, ale přes to po volbách čekal v praž-

ském hotelu, až ho ministerský předseda pozve k jednání o účasti na vládě. Zdá se, že hrozen vládních hodností byl prohlášen za kyselý teprve tenkrát, když zmizel hodně daleko z dosahu ruky. Radikalismus, který vzrůstá úměrně s tím, jak se hrozen vzdaluje, nepůsobí dojmem příliš přesvědčujícím.

Vyskytla se už také jakási narážka na plat nového ministra. Tím má patrně být řečeno: „Vidíte, už ho za pár tisíc koupili!“ Ale síla tohoto argumentu je nevalná. Pokud je nám známo, domáhá se sudetoněmecká strana toho, aby byl do státní služby přijat příslušný počet Němců. Nevěříme do té míry její askesí, abychom se nedomnívali, že při tom myslí také na své příslušníky. Nuže, nehodlá-li se henleinovský úředník stydět za to, že bude brát peníze ze státní pokladny, a nestydí-li se Henleinovi poslanci za to, že berou poslanecký plat, proč by se měl německý ministr stydět, že přijímá to, co mu podle zákona náleží? Jak je vidět, zásady sudetoněmecké strany daleko nesahají.

Účast křesťanských sociálů ve vládě znamená posilu německého aktivismu. Práli bychom si, aby také československá část vlády dělala aktivistickou politiku, a to rozhodně a na plno.

Z. S.

Po úspěchu sokolského zájezdu na Slovensko

Všechno očekávání bylo předstiženo. Přivítání sokolů slovenským obyvatelstvem změnilo se v jásavé ovace. Také menšinové obyvatelstvo přijalo všude sokoly s radostí. Ani sami vedoucí slovenského Sokolstva nepočítali s takovým úspěchem. Slovensko radostně překvapilo. Vědělo se, že soustavná palba z Hlinkova tábora, vedená po čtrnáct dní před zájezdem tiskem, letáky a schůzemi za účinné a vydatné i finanční podpory katolického kněžstva podléhajícího vlivu ludové strany, nemůže sokolům uškodit. Ale přece se počítalo, že snad tu a tam dojde k nepřístojnostem, že se najdou lidé, kteří utrousí nějakou tu štiplavou poznámku na adresu sokolů, jak k tomu nabádal tisk ludovců, a že bude nutno napřed nejprve prolamovat ledy. Zatím hned při prvním nástupu se ukázalo, že vedení Sokolstva bylo již předstiženo vývojem Slovenska, kde jsou dnes již dány a připraveny všechny předpoklady k nástupu pokrokových proudů.

Jak jsme to již několikrát uvedli, do slovenských vsí a měst pronikají nové proudy, jdou sem nové myšlenky. Starý konservatismus mizí. Nové Slovensko je v blízké době před námi. Mnozí nedovedli ještě dobře postihnouti nový tep tohoto kraje a života jeho lidu. Jsou to zvláště zpravodajové a redaktoři starší generace většiny našich listů, kteří stojí dosud na podkladě o b r a n y proti zpátečnickví a konservatismu, jak je na Slovensku představovala politicky ludová strana. Slovensko je však dnes v přerodu. Vývoj jde proti ludové straně. Hlinka se utápěl dlouho v klamných představách, že je to hlavně mladé Slovensko, které jde za ním. Není většího klamu v československé politice. Ludová strana odhaduje nesprávně vývoj na Slovensku proto, že její vedoucí jsou odříznuti a izolováni od slovenských pokrokových vrstev. Nechtějí je vidět, nechtějí věřit, že se tvoří, podceňovali sílu nových myšlenek a proudů. Obklopili se hrstkami mladých, znají jen tyto skupinky, které si někdy počínají hodně hloucně, a nechtějí vidět, že mimo ně je také život, že se tvoří silné vrstvy a skupiny vyslovené proti nim. Ludová strana má již svůj reservoir sil vyčerpaný. Čeká ji období obrany, do kterého právě vstoupila. Útok proti ní povedou především mladá Slováci. Slovenské vrstvy jsou zklamány politikou ludové strany, která jim nic nedala a za takového vedení ani dát nemohla. Ovlivňují je jiné myšlenky, než jak je hlásá Hlinka. Také tohoto velkého politika čeká osud Kramářův.

První, kdo porozuměli novému tepu slovenského života, kdo vycítili rozklad starých myšlenek a ideí, byli slovenští komunisté. Odvodili z toho také ihned důsledky a z příprav, z období obrany přešli na Slovensku vlastně oni jediní proti starým směrům v útok. Vyplatilo se jim to, protože rozklad slovenského konservatismu dával jim dobré předpoklady a měli dostatek mladých schopných sil k práci.

Úspěch sokolského zájezdu na Slovensko, který má svůj velký státně politický význam, mohl vyrůst právě jen z těchto nových předpokladů v období rozkladu konservatismu. Hlinka mobilisoval všechny síly, aby sokolský zájezd podlomil. Tisk ludové strany páčil z největších kusů. Slovenská města byla zaplavena letáky proti zájezdu a sokolům. A po tom všem, jásavé, nadšené přivítání. Mohutný nástup sokolů strhl. Kdo viděl toto vzrušení, nemohl se mu ubránit. Ale víc: bylo by potřeba zachytit všechny ty útržky rozhovorů kolem sokolů. Všimli jsme si zvláště dobře, co za ohromného nadšení řečnou

si mezi sebou diváci. Na nesčetných místech jsme slyšeli slovenské lidi: „Co asi robí Hlinka? Co asi na to hovorí otecko Hlinka? Aj, keby to videl Hlinka.“ Všude to bylo řečeno ústy slovenského lidu s úsměvem a se škodolibou radostí nad tímto neúspěchem ludovců, že nebylo pochybností o tom, komu patří sympatie.

Arnošt Pospíšil.

Špatná tradice

Stalo se téměř již špatnou tradicí našeho parlamentu, že se má nejvíce k práci v době, kdy by se již měl připravovati na prázdniny. Dovolené a prázdniny přišly proto, že se poznalo, že lidé potřebují jednou za rok souvislejšího odpočinku a že v letních měsících se obtížně pracuje. V našem politickém životě stalo se však téměř již pravidlem, že politická i pracovní bilance podzimu a jara jest poměrně chudá a že nejvíce práce nechává se na skloněk parlamentního zasedání. To přirozeně má vliv na jakost práce nebo — má-li býti práce dobrá — klade velké nároky na nervy zákonodárců. Nakupí-li se v parlamentě mnoho práce, nemá tisk možnosti tuto práci popularisovat; to tím spíše, že koaliční tisk nevyniká schopností popularisovat, vysvětlovat, vykládat práci zákonodárných sborů. Rozeběhne-li se parlament právě v době, kdy lidé se chystají na dovolené a prázdniny, nemůže počítati s tím, že veřejné mínění si jeho práce nějak podstatněji všimne.

Často jsou stížnosti na špatnou režii naší politické práce. Bylo by v první řadě potřeba, aby zákonodárné sbory pracovaly rovnoměrně, aby ekonomicky hospodařily se silami svých členů, aby dovedly použítí doby, která je pro politickou práci nejvhodnější, t. j. podzimu, zimy, počátku jara. — Stranický život, práce v organizacích s blízcím se létem téměř přestává. Bylo by dobře, kdyby i parlament si vše nenechával na poslední chvíli. Pak lehko se může říci: práce kvapná, málo platná, a i když snad takové výtky nejsou oprávněny, jsou poslanci zbytečně trestáni za špatnou režii parlamentních prací. Bylo by dobře, kdyby i naše politická práce se přizpůsobila běžnému životu.

V. G.

Nový duch do střední školy

S vysvědčením v ruce opustily v minulých dnech tisíce studentů své třídy. Vysvědčení má být bilancí celoroční práce, má jasně ukázat sklon nadání žákovy, ale cítí se všeobecně, že jim ani zdaleka není, že tato úřední listina je v podstatě věcí neprůzno, mrtvou a formální. Archem papíru s několika rubrikami pro jednotlivé, úzce vymezené předměty chtějí vyjádřit něco tak složitého a různotvárného, jako je lidské snažení a povaha!

Či snad je účelem školy donutit mládež, aby našla zalíbení v sebezapíravém posedávání nad stránkami předepsaných knih proto, že si nakonec vyslouží královskou odměnu: bílé lejtstro s „hezkými“ známkami, pýchou šťastných rodičů a předmět závlsti méně úspěšných kolegů?

Či nejde škole o to, aby dala jednotlivci vzdělání, jehož vzhledem ke svým sklonům potřebuje, aby se později stal tím, čemu O. S. Marden říká „muž na svém místě“, aby rozvinula jeho schopnosti, ukázala mu metody pracovní a především formulovala jeho charakter ve smyslu účty člověka k člověku?

Bohužel je dnes škola v různém ohledu dosud byrokratickou institucí, která ztratila svůj pravý *raison d'être* a podtrhává důležité věci v zásadě vedlejší. Původnímu úkolu školy se dnes rozumí stejně špatně, jako původnímu určení písemného výkazu práce, již žák vykonal. Vysvědčení má být vedle celkového ocenění schopností žákových také průkazem, nutným pro další studia a konečně pro vstup do povolání. Ale plní dnešní stylisace a rozvržení školních výkazů svůj úkol? Na vysvědčení se sice dočteme, v kterých předmětech žák vyniká, ale nedozvíme se pro praktický život tak závažnou okolnost, je-li to způsobeno pilnou vytrvalostí nebo nadprůměrným nadáním pro onen obor, či je-li to jen šťastná shoda okolností, jež vedla k této klasifikaci. Přinese-li uchazeč o místo zaměstnavateli vysvědčení dnešního typu, zůstává mu nadále člověkem s úplně neznámou povahou a schopnostmi. Kdybychom však na vysvědčení nalezli dobrou charakteristiku žáka, jakým se učitelem během studií jevil, nebylo by tolik zklamání a nedorozumění při volbě povolání. Psychotechnické zkoušky nestačí, aby člověku bylo úspěšně určeno právě pole jeho působnosti, neboť zde hraje stejnou úlohu náhoda jako při jednotlivých klasifikačních zkouškách ve škole. Ale učitel, nebude-li třístit svou pozornost úvahami, jak vtěsnat do úzce vymezené stupnice známek osobité úspěchy či neúspěchy svých žáků, bude mít víc času všimati si individuálních znaků jejich, pozorovat

způsob jednání, kontrolovat, jak odlišně reagují na tentýž výchovný podnět, jak daleko jsou schopni samostatné práce a úvahy. Práce učitelů i žáků bude svobodnější a radostnější, protože bude směřovat k dobrému poznání druhého člověka a výsledky budou také lepší.

To není odstranění klasifikace, tak špatně proslulé z prvních let sovětského školství, to je jen inteligentnější forma podávání výsledků školní práce a snahy, která je v mnohých případech hodná úcty. Vůbec, psychologicky účinná propagace všech kladných hodnot, které škola přináší, naší škole také chybí. Na příklad na příští školní rok jsou určeny změny, o nichž se mezi studenty s jistotou zdržlivostí vypráví, že snad budou pro žáky znamenat větší a demokratičtější svobodu. Ale nikdo se nestará o to, aby právě studentstvo bylo informováno o účelu těchto změn, aby se studentstvu řeklo: „To a ono bylo na naší škole dosud špatně, chceme to zlepšit, proto provádíme ty a ony změny, pomozte nám pracovat, aby tyto reformy byly opravdu tím, čím je chceme mít, totiž dalším krokem k ideálu svobodné a demokratické školy.“

Taková spolupráce by nebyla snadnou věcí, ale s trochou dobré vůle by přispěla k volnějšímu a demokratičtějšímu duchu školy, která v mnohém má ještě cosi ze staré rakouské byrokratičnosti.

R. M., oktávánka.

Nějak se to vystříbí

Tato slova jsou spojována s bývalým ministerským předsedou Fr. Udržalem, ale je těžko zjišťovat, pádla-li vskutku tato slova z jeho úst tak často, aby mohla býti spojována s jeho jménem. Velmi často se hodí na celé naše politické strany. Podíváme-li se do denního tisku, vidíme bezradnost politických stran. Bojí se prostě svých voličů, nechtějí jim říci pravdu do očí, čekají, až jak to dopadne, jak se to vystříbí. Když se vracel prezident Masaryk do vlasti, zdálo se mu, že lidé zestárli. — Lidé, kteří byli delší čas v cizině a vracejí se domů, cítí, že náš politický život silně stárne. Politické strany jsou unaveny. Kdybychom mohli čísti projevy politiků na schůzích, ne ve znění, jak jsou dodány dennímu tisku, ale v původním znění, viděli bychom, že vedoucí politikové přicházejí do svých stran s pocíty lidí, kteří se musí hájiti. Cítí totiž, že se jejich politika stran rozchází s myšlením drobných příslušníků. Tato slova „nějak se to vystříbí“, neměla by býti připisována jenom Udržalovi. Hodí se i na všechny strany, které rozpačité přešlapují; nevědí, co bude zítra, nevědí, co bude pozítří; tu je psychologická příčina myšlenkového zmatku u nás. Naše strany na jedné straně stále nás ujišťují, že situace je vážná, že je napjatá, ale nevidíme v nich nic velkého, nic strhujícího, nic, co by přesvědčovalo rozum, nic, co by působilo na cit. Cítíme dobře, že mechanismus klapne, ale duch uniká. Strany nedovedou před své lidi postavit velké cíle a nedovedou říci, co je třeba zítra a pozítří. Stojí podezřele stranou a podobají se člověku, který pohodlně čeká v závětrí, jak to dopadne, jak se to vystříbí. U nás politické strany jsou základem politického života a proto není dobře, když čekají jedna na druhou, jak se to vystříbí.

V. G.

politika

Bude míti Blumova vláda úspěch?

Marcel Déat, jehož „Přítomnost“ požádala mým prostřednictvím o rozhovor, náleží k nejinteligentnějším francouzským socialistům. S mateřskou stranou socialistickou (S. F. I. O.) se rozešel v roce 1933 pro spor o taktiku, neboť byl již dávno stoupencem účasti socialistů ve vládě. Ze strany socialistické byl vyloučen spolu s Renaudem a Marquetem. Po smrti Renaudelové se stal vlastně hlavou nové socialistické strany — neosocialistů — kterou vyloučení socialisté založili, nečekající ani na rozhodnutí Internacionály o správnosti či nesprávnosti vyloučení. Strana neosocialistů se však neudržela dlouho jako samostatná strana a splýnula koncem roku 1935 s francouzskými socialisty, socialisty Francie a jinými menšími skupinkami v socialisticko-republikánskou Unii, jejímž předsedou se stal Paul Boncour a generálním tajemníkem Marcel Déat. Ve vládě, která předcházela vládě Blumovu, byl Marcel Déat ministrem letectví; v této funkci získal obecné sympatie — i na pravici — pro

rozhodný a neústupný boj proti korupci v leteckých do-
dávkách státu. Socialisté mu však nezapomněli jeho spor
z roku 1933 a o volbách všichni hlasovali ve XX. arrondis-
sementu pařížském raději pro komunistu, jen aby Déat
nebyl zvolen. Vypráví se dokonce, že proti Déatovi hla-
sovali dokonce i někteří radikálové, Déat byl proto o vol-
bách poražen a je nyní, jako většina členů Boncourovy
Unie, která o těchto volbách velmi utrpěla, poněkud vzdá-
len činné politiky.

Ivo Ducháček.

*Dá se podle vašeho názoru čekat úspěch Blumovy
vlády? V čem byste viděl možnost případného ne-
úspěchu?*

Lze dost těžko dnes, kdy Blumova vláda teprve vstu-
puje do čtvrtého týdne svého života, odhadovat, jak do-
padne její pokus v budoucnosti. Zřejmě však tato vlá-
da narazí na největší obtíže ve věcech hospodářských.
Francie má za sebou čtyři roky deflace. V této chvíli je
deflací právě přesycena. Její hlas o volbách, který dal
vítězství levici, byl hlavně a především nespokojeným
hlasem proti břemenu deflace, pak také ovšem hlasem
proti krizi, touhou po něčem novém, odporem proti
fašismu a diktatuře, jejichž skutečné nebezpečí jsme
po prvé zahlédli při únorových bouřích. Když se ko-
nečně 3. května Francie vypořádala s fašismem a de-
flační politikou, zrodila se mezi dělnictvem veliká na-
děje a nespokojenost: *V y p u k l y s t á v k y*. Tvrdím
při tom, že to bylo hnutí naprosto spontánní, jehož
nervosní netrpělivost rozvrátila první kroky nové vět-
šiny a její vlády. I stávky byly přímým protestem proti
deflaci, která snížila přímo i nepřímo hodnotu dělnic-
kých mezd. Vláda proto nemohla jednat jinak než jed-
nala: vyslovit se proti deflaci a pro uklidnění stře-
dalů a vyslovit se zároveň proti devalvaci. Mnozí arci
vládě tento negativní odpor k devalvaci vyčítají. Při
tom je si ovšem nutno uvědomit, že, kdyby se dnes dě-
lala devalvace, bylo by nutno dělat devalvaci daleko
radikálněji než loni, kdy byl ještě čas. Jestliže před
rokem by byla pomohla devalvace o 20 procent, dnes
bychom už potřebovali devalvaci při nejmenším o 50
procent. To je dnes zatím nemožné: nová většina, na-
kažená komunisty, ač to zní paradoxně, přísahala věr-
nost Poincaréově franku.

Tak tedy není možná ani devalvace ani deflace, co
tedy? Vláda prostě zvyšuje mzdy, zvyšuje kupní sílu
pracující třídy a slibuje si zázrak. Tvrdím, že přímým
důsledkem tohoto zvýšení mezd bude haussa cen, zvý-
šení životních nákladů. Čtyřicetihodinný týden, od-
stranění hodin přes čas, placená dovolená, kolektivní
smlouvy, to vše je správné a spravedlivé, a dnešní sně-
movna si zaslouhuje chválu za to, že všechny tyto osno-
vy odhlasovala v tak rekordním čase. Jenže všechny
tyto novoty spojené se zvýšením mezd zvyšují náklad
na pracovní sílu — a logicky proto přinesou haussu
cen. Jde o to, aby haussa mezd byla vyšší než haussa
cen. Jinak by všechny ty osnovy prakticky neměly
smysl.

*Domníváte se, že se Blumově vládě podaří udržet
cenovou hladinu v takové úrovni, aby haussa mezd
přece jen převyšovala haussu cen?*

K tomuto cíli by bylo třeba, aby Blumova vláda měla
pevný hospodářský plán. Bohužel až dosud
vše, co vláda dělala, činila pod tlakem okolností. Je
lépe vytvořit si předem pevný plán a podle něho po-

stupovat, než se zařizovat podle „přirozeného“ vývoje.
V tom je právě veliký rozdíl mezi empirismem a pla-
nismem. Blumova vláda by se měla rozhodnout, co je
jejím cílem: zda etatismus a řízené hospodářství nebo
hospodářský liberalismus. Oba směry jsou ostatně
v dnešní vládě zastoupeny: socialisté se nám zatím jeví
jako horliví etatisté, radikálové spíše jako liberálové.
Mezi oběma je směr náš, který by mohl být nejúspěš-
nějším kompromisem. Nechceme ani hospodářský re-
žim Schachtův, ani hospodářský režim sovětský, ani
Rooseveltův. Chceme režim francouzský.

*Jak si představujete tento francouzský režim?
Myslíte, že by stačil, aby se jím rozřešily všechny
nesmírné potíže hospodářské a finanční, proti nimž
musí Blumova vláda bojovat?*

Rozhodně nemyslím, že by se tyto potíže daly roz-
řešit jen oněmi novinkami, které vláda ohlásila. Jednak
je velmi dobře možné, že některé z těchto novinek na-
razí na prudký a zásadní odpor radikálů: obilní, poz-
ději vinný a živočišný monopol, případně monopol pro
zahraniční obchod, státní kontrola úvěru — to vše by
mohli jednoho dne radikálové pokládat za přílišný zá-
sah do individuální svobody, pojem radikálům tak
velmi drahý — a mohly by vzniknout politické kompli-
kace. Dále znovu opakují, že zvýšení kupní síly, od níž
se čeká vyrovnání poměru produkce ke konsumu, tuto
naději neuskuteční, nýbrž nákupní kapacita znovu ne-
bude odpovídat kapacitě produkční, protože oč se zvý-
ší mzdy, o to se úměrně zvýší ceny. Mezi etatismem,
který odmítáme, a mezi anarchickým individualismem,
jež nechceme, jde však cesta, jíž může stát dát směr,
ale při tom na ní zůstane dost míst pro nezbytný fran-
couzský individualismus. Tuto cestu bych viděl v tom,
že by se jedna oblast hospodářská řídila a druhá ponechala volná. Neodmítám
zásah státu do národního hospodářství, ale připouštím
jej jen omezeně. Tento zásah je totiž nutný proto, že
mezinárodní cenový regulátor, regulátor automatický,
přestal už působit. Žijeme v uzavřených hospodár-
stvích, není už skutečně světových cen. Výkyvy kursů,
celní závěry, kontingenty — to vše odstranilo výsled-
ky tohoto dříve osvědčeného mechanismu. Místo něho
začali regulovat cenu výrobci, kteří pod ochranou cel-
ních hranic svou mocí mohli diktovat podmínky slab-
ším soutěžitelům. Ale tato regulace se dala bez vědomí
spotřebitelů. Je proto nutno najít novou cestu, je třeba
vytvořit národní hospodářské buňky, organisované
v syndikátní a kooperativní formě ve všech průmyslo-
vých odvětvích. Ty by vypočítávaly, řídily a regulo-
valy ceny.

Chceme na jedné straně více než se snaží uskuteč-
nit tato vláda a na druhé straně chceme zase méně. Re-
valorisace mezd a zemědělských výrobků je nesporně
dobrá věc, ale to nestačí! Podobný pokus může mítí vý-
sledky v Americe — ale Spojené státy a Francie není
totéž. Nebude-li stačit tento pokus, začne se to zkou-
šet s režimem Schachtovým, který vede vlastně k stát-
nímu kapitalismu. Co se hodí pro Spartu, nehodí se
však pro Athény. Proto tvrdím, že je nutno dát se
naší cestou, francouzskou cestou — nebo,
chcete-li — cestou francouzského socialismu, který
však zůstává mezinárodní v evropském smyslu slova.
Sociální a hospodářská stavba Francie, politická roz-
manitost, a individualita vyžadují své prostředky. Naše

řešení má v sobě i prvky kázně i prvky svobody nám tak drahé. Věříme, že se po této zlaté střední cestě mohou dát i nejzarytější socialisté i nejmírnější radikálové. Chceme kázeň, ale ne útisk. Chceme svobodu, ne anarchii. Ani nemohoucný liberalismus ani papírový a inkvizitorský etatismus! Oblast kontrolovanou a oblast volnou! Hospodářskou svrchovanost národa, ale nikoli přímé zásahy státu! Je jistě třeba rozšíření úvěru, které by mělo být stále a trvalé, ale zároveň kontrolované a řízené. Ale tohoto rozšíření nesmí chtít stát dosáhnout jednostranným nafouknutím mezd, ani oboustranným nafouknutím cen i mezd. Jediné zdravé rozšíření úvěru je to, které se uskuteční c e n a m i, při čemž je podmínkou, aby to byly ceny „sociální“, aby na nich měli zájem i spotřebitelé i výrobci. Určování těchto cen by se zároveň zúčastnili i výrobci, kteří by měli své zástupce v opravdové N á r o d n í h o s p o d á ř s k é r a d ě, tedy v živé demokracii, rozšířené na výrobu i směnu. To je ostatně i these Všeodborového svazu práce (C. G. T.). Uvidíme, zda vláda dodrží věrnost těmto demokratickým zásadám.

Zatím se však Blumova vláda plně touto cestou nedala. Nelze vyjádřit naprostou spokojenost s prvními osnovami, podanými zákonodárnému shromáždění. Ne, že by ty osnovy nebyly dobré — naopak, bylo jich už nejvýše třeba — nýbrž spíše proto, že tyto osnovy padají do klína sněmovně jako kuličky růžence, místo aby jedna zapadala do druhé jako v soustavě ozubených kol. Nestačí říkat, že se bude uskutečňovat program Lidové fronty. Nezapomínejme, že celý program Lidové fronty byl sestaven jako program povahy negativní jako program p r o t i k r i s i, fašismu, válce, diktatury atd. Toho jistě bylo třeba, ale dnes je už nutno říci víc: Jsme nebo nejsme pro uzavřené hospodářství? Uvědomujeme si důsledky obecné haussy? A přijímáme je? Přemýšlelo se dost o chybách, jichž by bylo možno se znovu dopustit? Jsme ochotni bojovat až do důsledků proti krizi v rámci francouzsko-koloniálním a jakými prostředky? Hle, to vše se nám mělo říci, a to vše se nám dosud neřeklo.

Kritiky, které tu pronáším, nepokládejte snad za nechuť k dnešní vládě. Zdaleka a rozhodně nikoli! Vždyť naši nejlepší přátelé, členové strany (Viénot na příklad) jsou členy dnešní vlády. Ale naše mladá socialistická strana viděla už jednou dost jasně v minulosti a také dnes pokračuje v tom, že správně předvidá a rozumí lépe než jiní, jaké budou obtíže zítřka.

Pokládáte tedy za jedinou cestu z dnešních obtíží cestu podle vašeho plánu? Odmítáte už definitivně jako možný prostředek devalvaci, již doporučuje Blumově vládě Paul Reynaud?

Pokud jde o devalvaci, nevěřím, že by teď ještě vůbec byla zákonně možná. Kdyby se byla udělala devalvace dříve, bylo by to bývalo dobré a užitečné východisko z mnohých nesnází. V této věci byly myšlenky Paula Reynauda naprosto zdravé a správné. Měl tisíckrát pravdu, když se prohlašoval za nejlepšího ochránce francouzského kapitalismu. Kdyby se byla udělala devalvace, kdyby se byl frank odpoutal od zlata a proměnil v pohyblivou měnu podobně jako libra, byli bychom se tím jistě připoutali k mezinárodním cenám, našli bychom opět klasické podmínky pro mezi-

národní směnu a zachovali bychom liberální kapitalismus a zároveň tradiční demokracii.

To, že je ústy dnešní vlády oficiální devalvace vyloučena, neznamená ještě, že by byla vyloučena také fakticky. Je stále možná — jen procento by dnes muselo být větší. Otázka ovšem je, jaké politické důsledky by taková fašistická devalvace měla. Mohlo by se totiž stát, že by Blumova vláda padla sama do léčky, kterou si nastrojila svým odporem proti devalvaci. Komunisté, rozhodní odpůrci devalvace, by arci peněžního manévru, k němuž by Bluma a Auriola mohly okolnosti donutit, využili k tomu, aby rozpoutali zapomenutý boj proti socialistům. A protože by šlo o devalvaci, vynucenou okolnostmi a proto nepřipravenou, měla by chaotické následky, ceny by úžasně vyletěly vzhůru — což by jistě bylo doprovázeno nemalými sociálními bouřemi. Důsledky takové devalvace byly ještě tragičtější, kdyby ji předcházela měnová inflace. Z důsledků takové špatné devalvace by kromě komunistů těžila ještě pravice, protože by patrně velká část mírných radikálů přešla bez rozpaků do prava.

Ve vašem výkladu o možnosti devalvace uvažujete o možnosti rozkolu mezi komunisty a socialisty. Dívejte se tedy na jejich součinnost v Lidové frontě s dost velikou skepsí, ačkoli přece i vaše strana vytvořila s komunisty volební souřadění. Očekáváte tedy, že komunisté přece jen jednou Lidovou frontu opustí?

S komunisty jsme se sblížili přes jejich taktiku prostě proto, že hrozilo nebezpečí fašismu a protože bylo nutno sdružit proti němu všechny síly. Jinak si však neděláme iluze o skutečných cílech jejich politiky a dobře si uvědomujeme, že to, čím dnes, a hlavně o volbách, získali úspěch, je z valné části pouhá taktika. Politika komunistů poslední doby ve Francii je ve skutečnosti daleko blíže nacismu, než by se snad na první pohled zdálo. Kdybychom pro jejich politiku chtěli volit nějaký název z obvyklé politické terminologie, mohli bychom říci, že francouzská sekce III. internacionály dělá n a c i o n á l n í k o m u n i s m u s.

Jejich upřímnost v Lidové frontě není zcela jistá. Pokud jde o nás, bývalé neosocialisty a nyní členy socialisticko-republikánské Unie, můžeme říci, že ve třech věcech se naše stanovisko nutně vždy bude lišit od stanoviska komunistů:

Za prvé pokud jde o z a h r a n i č n í p o l i t i k u. V té chceme být především Francouzi, na nikom nezávislí. Komunisté budou vždy závislí na Moskvě. Tato závislost ostatně už v dnešní době hodně ubírá ceny sovětsko-francouzskému paktu, který bez této závislosti a bez vlivu Moskvy na vnitřní politiku francouzskou by byl daleko cennější než je dosud.

Za druhé my chceme především m í r s t ů j c o s t ů j. Příliš neústupně nepřátelský poměr komunistů k Německu a Japonsku by nás však mohl zavléci do války, právě proto, že vlivem komunistů přestáváme být zcela rovnocennými kompaciscenty a stáváme se až příliš závislí na Moskvě.

A za třetí je to náš poměr k s v o b o d ě, který se naprosto liší od poměru komunistů. Komunisté jsou pro diktaturu. My jsme však p r o t i k a ž d ě d i k t a t u r ě, levé nebo pravé. Jsme především vášniví demokraté, vášniví individualisté a zuřiví ochránci svo-

body. Naše kultura se mohla zrodit jen za údobí svobody. Jsme tedy také přesvědčeni, že by diktatura znamenala také konec naší kultury, která z Francie činila vždy Francii v pravém smyslu slova.

Kdybychom se tedy ve všem jiném s komunisty shodli, v těchto třech bodech k souladu nedospějeme nikdy. Namítnete možná, že to jsou rozpory příliš obecné a že pro tuto chvíli nás spojuje myšlenka boje proti fašismu. Jenže já ani pro přítomnou dobu, v níž nepůjde o mír a svobodu, nevěřím politice komunistů. Domnívám se totiž, že se jednou stanovisko vlády, kterou tvoří socialisté, radikálové a naše strana, rozejde se stanoviskem komunismu. Nikoli ve věcech zahraničních — v těch jsme všichni zajedno v touze upevnit kolektivní bezpečnost, utužit svazky s našimi spojenci ve střední a jižní Evropě a zlepšit poměr k Anglii, který byl v poslední době tolikrát vážně zkalen, ale — řekněme — ve věcech vnitřní politiky nebo v otázkách finančních. Tehdy pochopitelně zradí komunisté Lidovou frontu — při čemž budou arci prohlašovat, že vláda zradila zájmy pracující třídy a že tedy si nezasluhuje další komunistické podpory. Co se pak stane? Těžko předvídat. Odeprou-li komunisté hlasovat pro důvěru Blumovi, pak Blumova vláda nutně padne, protože bez podpory komunistů je nemožná. Dobrá, ale, co dál? Kterou jinou vládu s kterou jinou většinou možno utvořit? Lze si tedy představit vládu levého středu s podmínkou, že by se socialisté už definitivně rozhodli k vládní součinnosti. Pak by patrně nová většina byla velmi široká a šla by od socialistů až po strany středu, dost možná, že až k lidovým demokratům.

To by byl případ parlamentního útoku komunistů proti Lidové frontě. Je však možný ještě jiný a daleko delikátnější případ, jehož vývoj se dá případně vyvodit z minulých stávek. Ať už byly příčiny stávek jakékoli, ať už stávky protahoval kdokoli, ať měly Ohnivě kříže v poslední fázi na stávce podíl jakýkoli, faktem nesporným zůstane, že komunisté nakonec přece jen dokázali, že mají rozhodný, ne-li naprostý vliv na dělnický celek. Kdyby komunisté nebyli měli tak veliký vliv na dělnictvo, nikdy by se v tak netrpělivé a nervosní době nemohly odbýt stávky tak klidně. Byla to vcelku kázeň opravdu imposantní. Z tohoto příkladu moci komunistů usuzuji, že největší nebezpečí, které na výsledek práce první socialistické vlády ve Francii číhá, netkví ani tolik v parlamentní půdě jako na podlahách továren. Jsem totiž přesvědčen, že komunisté ve Francii porostou ještě dále jako strana. To je ostatně pochopitelné, protože se budou snažit vytěžit ze své situace vládní strany, která však nemá vládní odpovědnost a která proto má plné právo na pochvalu a vděčnost za věci dobré a plné právo na zřívavou kritiku za věci špatné. Se vzrůstem strany poroste arci i jejich již dnes veliký vliv na dělnictvo. Může jednou nastat ten choulostivý případ, že vedle zákonné vlády, která bude mít důvěru parlamentní většiny, vyroste, vyvstane náhle ještě jedna silná, neparlamentní vláda, v l á d a m a s, v jejímž čele budou stát komunisté a za níž budou stát lidové výrobky, roztroušené po celé Francii. Tato nebezpečná dvojakost a z ní pramenící rivalita by mohla vést při konfliktu k tragickému souboji. Rád bych, aby rozumná, předem dobře promyšlená a připravená hospodářská politika Francii tohoto souboje ušetřila.

literatura a umění

W. Weidlé:

Leví spisovatelé ve Francii

Autor je literárním kritikem pařížským a vydal právě knihu kritik a essayí s názvem „Včely Aristeovy“ (Les Abeilles d'Aristée), jež pojednává o „osudu dnešní literatury a dnešního umění“.

Sociální a revoluční náměty.

Nelze popřít, že v této chvíli se obrací silný myšlenkový proud francouzské literatury směrem k revoluci. Dnešní francouzští autoři nenašli opory na krajní pravici, a většina z nich byla silně fascinována směry levými, zejména režimem sovětským a tím, v čem spatřují jakési duchovní osvobození. Abychom mohli posoudit tento vývoj, je třeba, abychom se vrátili do roku 1930, kdy většina těchto autorů, bojujících za komunismus, vydávala vášnivé protesty proti masakrům intelektuálů v SSSR. Od té doby došlo k rychlému vývoji: francouzský duch je silně zaujat myšlenkou svobody, a hrozba pravičácké reakce zdála se autorům tak nebezpečnou, že se dali svrhnouti na extrémní levici. Toto hnutí bylo usnadněno valnou měrou i tím, že sovětský stroj dal v plné rychlosti zpětnou páru a že znovu zavedl kult všech hodnot, které dříve popíral, že dal svobodu projevu svým spisovatelům a připustil i zájem o individuum, jehož se žádný západní intelektuál nevzdá.

Výsledkem tohoto vývoje jest, že náměty, druh inspirace a tužby nejmladší francouzské literatury se vážně liší od literárních děl, jež dosud vládla. Proti této literatuře, kterou bychom poněkud s přehánáním mohli nazvat „b u r ž o a s n í“, můžeme postavit literaturu novou, kterou její odpůrci nazývají „p r o p a g a č n í“. Tohoto názvu se nebudeme držet. Je totiž až příliš pravda, že nejlevější politické směry horlivě podporují vydávání knih plných co nejnaivnější a nejobhroublejší ideologie, — stejně jako existují jiné ideologické knihy, katolické, stejně naivní a obhroublé. Díla šablonovitě revoluční stejně jako nudně konformistická díla, naplněná tradiční morálkou, hoří se leda pro zaostalý venkov a nemají nejmenší hodnoty duchovní ani literární.

My si tu chceme povšimnout ne tak literatury komunistické jako literatury zaujaté s o c i á l n ě, která se často úmyslně vyhýbá marxistickému dogmatu a popírá marxismus právě proto, že se snaží být pravdomluvná. Tento směr hledá stejně v psychologii jako v morálce především pravdu. Nechceme přejímat však svět takový, jakým je, a tato odhodlanost autorů přispívá k tomu, že nám přináší nový pohled na svět s hlediska psychologického i morálního. Na rozdíl od literatury novokatolické, která bohužel se příliš ztrácí v mlhách čisté spekulace, přináší tato sociální literatura ve Francii dnes co nejšířší a nejplodnější rozvoj myšlenek, ona si co nejjasněji uvědomuje, co v dnešní budově francouzské společnosti je nevyčísitelně ztrouchnivělého.

„Jak si nemáme uvědomit, že určitý druh nacionálního a solidního pokrytectví hrozí nakaziti i nejzdravější části francouzského organismu. Chceme-li tu dojíti spravedlnosti, je třeba postupovati s neúprosnou jasností a s nevyhnutelnou krutostí, tak krutě jak postupují určité paprsky, které v organismu ničí chorobné tkáně a podporují tak tajemné obrození k životnímu elánu.“

Tato slova nepsal žádný revolucionář, nýbrž katolický autor Gabriel Marcel. Nehledíme-li na moderní literaturu sociální s hlediska čisté estetického, nýbrž posuzu-

jeme-li ji s hlediska občanského, dojdeme k poznání, že tento směr je daleko prospěšnější a daleko méně nezdravý, než o tom soudí určité „vlastenecké“ kliky. Tito autoři, romanopisci i essayisté jednak svými protesty, jednak svou přístupností k levým stranám politickým mají společný rys v tom, že se chtějí odloučiti od světa takového, jaký je dnes.

Malíři práce, bídy a dělnického života.

Literatura, popisující mravy a způsob života lidí, nemusí vynášet do popředí autorovo stanovisko. V těchto knihách, které popisují život lidí, trpících v práci a bídě, však především na sebe upozorňuje obrovský soucit a žhavá sympatie, kterou vkládají autoři do svých knih. Nejsou to díla revolující, jsou to knihy, které jen pod svým povrchem přinášejí protesty a dovolávají se spravedlnosti a sociální rovnosti.

Henry Poulaille přinesl ve svých románech „Dení chléb“ (*Le pain quotidien*) a „Odsouzení této země“ (*Damnés de la terre*) rozsáhlou fresku dělnického života v době družstevnictví. Svým duchem je bližší populárním filosofům doby předválečné než proletariátu dnešnímu. Proto také Poulaille, jenž líčí zápas proti neštěstí a nespravedlnosti dnešního sociálního stavu, se prohlásil výslovně nesolidárním s režimem sovětským, jehož útlak neodpovídá jeho duchu a humoru zvyklému na nezávislost.

Na tomto místě musíme se zmínit ještě o díle mladého autora opravdového talentu, Georges Davida, který byl nazván velice názorně „proletářským aristokratem“. Napsal asi devět knih, které si zaslouží co největšího rozšíření. Tento hodinář a romanopisec popisuje v nich s úzkostlivou věcností život žebračské holoty se vši její bídou. Tito lidé se domáhají někdy spravedlivosti, jindy štěstí, mají hrdost ve svém postavení a živý smysl pro čest a jsou vášnivě zaujati pro svobodu. David stejně jako Poulaille představuje přechod od literatury minulého století. Autoři, kteří přicházejí nově, se už neuspokojují romantickou ideologií ani pouhou malbou bídy a práce.

Autor pařížské komuny.

Romanopisec Jean Cassou, jenž se v poslední době obrátil k levým směrům politickým, zjišťuje, že došlo k nenapravitelné rozluce mezi uměním a měšťanskými vrstvami. Umění, které se odloučilo od této společnosti, zaujaté pouze hájením svých zisků, musilo se uchýlit k abstraktním hříčkám intelektu. Toto umění musí dnes nezbytně umřít. Umění musí znovu navázat na francouzskou revoluční tradici, kterou představuje stejně Voltaire a Rousseau jako Montaigne a Pascal, musí vyjít ze slepé uličky měšťanské a spolupracovat na vybudování nové civilizace a na emancipaci dělnické třídy. Ve své kritické knize „Z a p o e s i í“ (*Pour la Poésie*) určuje Jean Cassou básnictví tento revoluční úkol. Podle něho „revoluce i poesie rozvíjejí tentýž citový elán, a úkolem obou je postavit do popředí práva člověka“. Nebudeme se zastavovat u této metafysiky a u této hříčky s ideami, která je diletantskou kratochvílí, a všimneme si Jeana Cassoua tam, kde rozvíjí skutečnou myšlenkovou hloubku.

Je to v románu, který právě vydal pod názvem „Pařížské krveprolití“ (*Les Massacres de Paris*), v románu o pařížské komuně. Je psán ve formě vlastního životopisu, který píše jakýsi Theodore Quiche mezi trestanci, odsouzenými na galeje. Tento Quiche je synem výrobce laků, který se stal později tajemníkem finančníka a poslance, po pádu císařství a nastolení komuny stává se revolucionářem. Je členem výboru ve své čtvrti, dostává se do ústředního výboru, vstupuje

později do „oficiálního žurnálu“ a konečně do ministerstva války. Účastní se masakru rukojmí, je raněn v bitvě na Pèrè Lachaise a konečně je zajat a odveden na galeje na ostrově Nou. Není třeba, abych zdůrazňoval, že tento román nepoužívá nic z běžné techniky románu historického. Všechna kouzla umění, která Jean Cassou brilantně ovládá, tu docházejí uplatnění, a celá kniha se třpytí světlem, má lyrické výlevy, malebné obrazy a halucinující vidění. Najdete tu však i manýrism a umělkovanost: to všechno dohromady totiž vytváří talent Cassouův.

Hrdina tohoto románu se svým temperamentem je hnán vždycky do oposice, je to revolucionář a snilek, který vždycky je v citovém rozporu se světem a u něhož by tento rozpor trval patrně i tehdy, kdyby se revoluce podařila. Je v tom něco z metafysiky satanismu. Jean Cassou je obdivovatelem „věčného dynamismu“, který nepředstavuje nic jiného než neustálou revoltu proti všemu, co je ustáleno a co dochází pevných forem. Stejně náhodné a provisorní jsou i sympatie Jeana Cassoua ke komunismu: vidí v něm nevhodnější nástroj, jak zlomit dnešní formu státu, společnosti a myšlení. Po provedení tohoto úkolu byl by Cassou první, jenž ve jménu „věčného dynamismu“ by se postavil do řad oponujících.

Kult zoufalého činu: André Malraux.

André Malraux je ve svých románech také typem revolucionáře, který se neztotožňuje s marxistickými předlohami. Když vyšly jeho „Dobývatele“ (*Les Conquistants*) vrhal Leon Trocký oheň a plameny, odsuzuje toto kacírství. Malrauxa totiž nezajímá přetvoření společnosti ani osud kolektiva, nýbrž je zaujat pouze problémem jednotlivce. Stává-li se některá jeho osoba revolucionářem, je to jen čistě individuální vyřešení jejího životního problému. Tito lidé hledají smysl života. Postava, kterou nalzáme ve všech knihách Malrauxových, je nonkonformista. Tento typ nenalézá v dnešní společnosti nic, co by si zasloužilo lásky nebo obhajoby. Svět je pro něho než hřbitovem ideí, hodnot a věr. Civilisace není pro něho než ztrouchnivělou stezkou, a on nám ukazuje její zchátralost. Poněvadž pro něho není žádného vykoupení, uchyluje se zarytě ke krutému a tvrdému heroismu, jenž vyžaduje naprostého sebeovládání a lhostejnosti k utrpení a ke smrti. Pro Malrauxa není revoluce nic jiného než příležitost k činu, pomocí něhož je možno vyváznouti z pesimismu a z beznaděje. Je to opium, jehož užívá v silných dávkách.

Malrauxův dobrodruh je však současně i příliš schopným filosofem, takže vidí, že jediným výsledkem akce je smrt. Všechny jeho činy směřují obyčejně ke konečnému ztroskotání a ukazují marnost lidské existence. Má v sobě strašlivé vědomí zbytečnosti a marnosti těchto činů. Smiřuje se však s tím, že tomu tak je a toto vědomí mu dodává podivný přísvit velikosti:

„Život není nic jiného, než pouhá látka, musíme vědět, co z této látky uděláme, ačkoliv z ní nakonec neuděláme nikdy nic. Je však mnoho rozličných způsobů, jak nic neudělati.“

Tato představa smrti a pocit neužitečnosti celého života je základním tématem Malrauxova „Lidského údělu“ (*La Condition humaine*), a činí z ní tragické dílo. Hrdinové se tu uchylují k akci v nedefinovatelném stavu transu, v němž se mísí chladná vášně s mučednickou jasnovidností a s hlubokým soucitem pro ty, kteří tu společně bojují. Jiní z nich nalézají únik v erotickém opiu: pro všechny však se tento únik daří jen na krátké okamžiky. Hned nato opět upadnou do své tragické vnitřní osamělosti, na jejímž

konci je smrt a nicota. Také intelektuální dobrodruh Malraux spíše si přisluhuje komunismem, než aby mu sám sloužil. Jeho dílo nechce sloužit ničemu, s největší intenzitou se odpoutává od všech věcí a ztrácí se ve své absolutní beznaději. To je špatná předehra k organizaci nového řádu: z podobného citění se může zrodit leda čistá anarchie. Také předmluva knihy „Doby opovržení“ (*Temps du mépris*), která jest dosti nejasná a v níž klade důraz na jakési barbarství a společenství všech lidí, ukazuje Malraux svůj příliš sebevědomý intelektualismus a svou chudobu a neschopnost vyvolat resonance opravdu lidské. Výsledkem je pocit hrozičího zadušení.

Francouzské „Mrtvé duše“.

Až do minulého roku nebyl Louis Guilloux ničím jiným než svědomitým malířem proletářského života, který vkládal do svých knih někdy i neobratně sociální a humanitářskou tendenci. Náhle se však obrátil soud v jeho prospěch. Jeho nový román „Černá krev“ (*Le Sang noir*), vydaný kocem roku 1935, je docela jiného formátu než všechno, co předcházelo. Je to tragicky intenzivní a ohromující dílo. Je to dílo vášně: zdá se, že temná nenávist a tvrdé pobouření vedly pero autorovo. Proto tato malba mravů malého provinciálního města za války nemůže být nijak objektivní. Všechno tu je zveličeno, jak tomu je vždycky ve velkých pomstychtivých satirách. Je to vise provinciálního života, karikaturisticky umocněného a ponurého. Louis Guilloux vyslovil listost, že nemůže dát svému románu název „Mrtvé duše“: líčí tu skutečně život malých francouzských měšťáků, kteří za vnější korektností skrývají hrozivé duševní prázdno. Máme tu před sebou strašnou stránku válečných výtělkářů, lidí, kteří se schovali před frontou, šovinistických žvanilů, společnost zbohatlíků, která čeká jen na chvíli, kdy bude smetena:

„V celku po stránce sociální, v psychologii, jsme tu vlastně uprostřed carského Ruska... Vaše drobné křesťanské měšťáctvo je měšťáctvem Tolstého. A vaši venkované se nijak neliší od mužů. Ovšem, věřte mi, všechny ty nejkrásnější postavy, řekněme z knih Čechovových, jsem tu našel ztělesněny rys po rysu až na ten samovar.“

Uprostřed tohoto světa najdeme revolucionáře, raněného z války, který se chce dostat do sovětského Ruska, pomocného učitele, který píše podvrtné verše, mladou dívku, jež prchá z domu rodičů, a uprostřed mezi těmito dvěma tábory lidí včerejších a zítřejších gigantickou a nezapomenutelnou postavu profesora filosofie Merlina, zvaného „Gripure“. Je to postava ohromující, jež má gigantické rysy grandiosní karikatury a současně je živým výtvozem romanopisce a básníka, který může být srovnáván s postavami Dickensovými. Dickens však neměl onu tesknou vervu, která vyznačuje Guillouxe. Je to typ člověka naprosto ztroskotaného, groteskní obr s netvornými nohama, slaboch, kterému se posmívá celé město, jež chystá jako své životní dílo „Anthologii bez naděje“, jež vášnivě miloval ženu, která ho podvedla a utekla mu s důstojníkem a který tu nyní žije s beztvárnou ženštinou, jež jím opovrhne, nadává mu a ještě ho podvádí. Opovrhne svým prostředím, svými city a zvyklostmi a přece k nim zůstává připoután. Je přesvědčen o absurdnosti svého života i života svého okolí, je však příliš zbabělý, aby se vzmožil na revoltu, takže nakonec spáše sebevraždu. Tomuto ubohému šaškovi dodal Guilloux fantastickou velikost, takže je současně postavou živou i symbolickou. Naproti němu postavil jinou osobu, Luciena, postavu optimistickou, člověka, který se neptá, má-li život smysl či nemá-li smyslu, nýbrž hledá, co může z tohoto života udělat.

„Černá krev“ je kniha stranická, mstivá, s hlediska čistě estetického však je znamenitá. Její vadou je místy mnoho-mluvnost, přílišné bohatství episod a pomalost vyprávění, jež ukazují zřejmý vliv románu ruského. Dílem však prochází tak mohutný a zdravý proud, a je neseno vášní opravdovou.

Marxistické stáří Romaina Rollanda.

Na tomto místě si musíme povšimnouti obrovské práce, která se uskutečňuje uvnitř filosofie marxistické. Děje se to současně s tendencemi, jež se snaží uvést dnešní vědecké výsledky v souhlas s marxismem. Jean Grenier formuloval motivy této akce takto:

„Marxismus není jen hospodářskou teorií, je to filosofie a dokonce i celá theologie. Dnes se jí klade tentýž problém, k němuž došla ve dvanáctém století bible. Tehdy bylo třeba uvést v souhlas bibli s Aristotelem, neboť Aristoteles tehdy reprezentoval vědu. A dnes je třeba za každou cenu uvést v souhlas Karla Marxe s posledními koncepcemi transformismu, atomismu, psychologie, astronomie a statistiky.“

Toto úsilí přichází v nejvyšší čas, neboť marxismus, jenž tvrdil, že chce osvobodit člověka z měšťáckého hlupáctví, hrozil již, že tohoto člověka podrobí hlupáctví proletářskému. Mezi intelektuály komunistickými se vedou vášnivě debaty, v nichž jedni diskutují jako zarytí a neúchylní strážci dogmatu, zatím co druzí s elasticitějším duchem se dožadují, aby problémy byly konfrontovány s tím, čemu nás učí život, a nikoli s marxistickým katechismem. Bohužel se dostávají tyto debaty příliš často na území čisté spekulace, a problémy, jež se tu kladou, jsou skoro vždycky problémy falešné, jak bylo viděti při posledním „Kongresu spisovatelů na obranu kultury“. Přes to je nutno s uspokojením zaznamenati, že se objevila určitá tendence k svobodné diskusi a že se již méně buduje na věrnosti marxistickým zásadám než na skutečných živých základech akce a myšlenky. Nejlepším příkladem pro toto hnutí u komunistických spisovatelů by měl být sám Stalin, jenž nikdy nebyl zajatcem úzkoprsé doktriny, nýbrž vždycky dovedl dát problémům živé vyřešení.

Je zajímavé povšimnouti si na tomto místě poslední knihy Romaina Rollanda „Patnáct let bojů“ (*Quinze ans de combat*), v níž do nejmenších detailů ukazuje cestu, po níž se dostal k marxismu. Tato filosofie je velice vzdálena jeho vlastní, a Rolland dlouho se snažil zůstat svobodným člověkem uprostřed revoluce. Sám doznal, že „doktrinářská obmezenost a diktátorský duch mne často urážel na sovětské revoluci“.

Ke sklonku života zachoval si Romain Rolland z této své vášně pro svobodu přesvědčení, že je třeba bojovati, vítěziti v přísné disciplíně. Proti násilí míval Romain Rolland vždycky živý odpor, a i dnes je připouští jen jako stav přechodný a v diktatuře proletariátu nevidí naprosto nějaký cíl, nýbrž jen osudné a přímé období, které má vésti ke spravedlivému lidskému společenství.

André Gide objevil člověka.

Poslední obrácení André Gida způsobilo mnoho zmatků: kritikové nakupili mnoho hloupostí a perfidností k tomuto faktu, že Gide, člověk bohatý na protiklady, se stal sociálním revolucionářem. Všimneme-li si však jeho vývoje, vidíme, že Gide býval revolucionářem už od počátku ve všem tom, co napsal o rodině, o náboženství, o vlasti, o spravedlnosti, společenských zřízeních: v tom všem býval vždycky odpůrcem měšťanského světa. Dosvědčuje to i jeho cesta na Kongo, při níž za kolonisační objevil hru kapitalismu a zachytil se vši bezohledností děsivé sociální problémy. V té chvíli

Gide, jenž se již blížil klasické jasnosti, vidí před sebou pojednou všechno pochybným. Vidění hrozná lidské bídy ho naplní strašnou úzkostí. Od té chvíle už nevidí úkol umělce v tom ohradit se ve věži ze slonoviny a vybudovat zeď lhostejnosti mezi sebou a realitou — od té chvíle pokládá lidskou bídu za jedinou realitu, která má význam. Cítí nutnost vystoupiti mezi lidi a mluvit. Cítí také nutnost vydati „Listy z deníku“ (Pages de Journal).

Ve všech svých románech ukázal, že jednotlivec nemůže růsti než tehdy, postaví-li se na odpor svému vlastnímu prostředí. Ve svých „Listech z deníku“ se nadobro rozchází s každým náboženstvím. Tím se logicky dokončuje vývoj Gidův, jenž ukazuje postupné oddalování od myšlenky Boha a souběžné přibližování myšlenky člověka. Podle intensity, s níž ospravedlňuje tento vývoj, můžeme souditi, jak bolestným byl tento zápas proti náboženství, i to, že tato rozluka přece jen v něm zanechala určitou lítost. Gide však vždycky zastával názor, že metafysika je hrou myšlenek příliš abstraktní a příliš lacinou a že je třeba stavěti jen na pevné půdě.

Nejpozoruhodnější na tom je rys Gideho zářivého ducha, směřujícího k absolutní jasnosti. Proti metafysikům na své vlastní straně vystoupil několikrát jako zastávce zdravého a prostého rozumu. Zbavuje každou otázku vši umělkovanosti a všeho nejasného, které na ni nakupila čistá spekulace. Píše jednou o tom, že komunismus dá se uvésti ve shodu s individualismem, že vlastenectví může se srovnati s internacionalismem, vždycky však přináší odpověď logicky co nejvíce uspokojivou a současně i odpověď co nejlidštější. André Gide dnes vyslovil svou důvěru v člověka a myšlenka pokroku ho zajímá nad všechno ostatní. Dokázal zbavit se všeho mysticismu.

Případ pana Célinea.

Když vyšel román „Cesta do hlubin noci“, bylo možno položit si otázku, je-li Louis-Ferdinand Céline revolucionářem či nikoliv. K tomu názoru dávala podnět leckterá stránka jeho knihy: ať už kousavě kritisoval válku, kolonizaci, amerikanismus nebo bídu moderních velkých měst. Nebylo však třeba ani příliš pozorné analýsy, abychom dospěli k názoru, že tento autor není revolucionářem, nýbrž člověkem revoltovaným, temperament v základě anarchistický, rozený nepřítel zákonů společnosti a všeho tvorstva. Tento názor plně potvrzuje obrovský román o sedmi stech stránkách, který Céline právě vydal pod titulem „Smrt na úvěr“ (Mort à crédit).

V tomto románu vysvětluje jedna věta, v níž vypravěč mluví o své matce, všechno na jediný ráz: „Učinila všechno, aby mne přivedla na svět — zrození, jehož nebylo zapotřebí.“

Hrdinové románů Célinových — ať už je to Bardamu z „Cesty“ nebo Ferdinand z románu „Smrt na úvěr“ — neprominou nikomu, že se zrodili a že jsou nuceni hráti svou úlohu v této ponurné frašce, která se nazývá život. Proto jsou útoční, proto křičí z nenávisti, jsou plni zaslepeného vzteku proti všemu, co existuje a proti všem, kteří dobrým, anebo špatným způsobem se snaží dosáhnouti oné nejisté rovnováhy, zvané štěstí. A jsou plni nenávisti i dokonce proti těm, kteří po celý život zůstávají ubohými oběti nejkřutější bídy. Z ničeho nemůžeme dovozovati, že by Céline byl nějak zvláště zaujat proti dnešnímu společenskému řádu a že by byl toho názoru, že by život tak či onak mohl být zlepšen. Tento život sám na něho působí dojmem něčeho hrozně absurdního. Proto je pln všeobecného nepřátelství proti životu a proto pocituje v sobě závratnou potřebu ničiti

se a snižovati se na úroveň zvířete ve zvrácené zálibě pro různé výkaly a nečistoty.

Myslím, že je jisto, že v ohavnosti a ukrutnosti nemá „Smrt na úvěr“ obdoby v celé světové literatuře. Tato ukrutnost je tím méně snesitelná, že není doprovázena žádnou beznadějí: všude, kde je beznaděj, je možno předpokládati jakýsi zklamaný ideál, a hlas zklamané naděje se podobá volání zbloudilých dětí a může dojimat. Nenávist Ferdinandova však nemá žádného ospravedlnění. Je to prostě jen nemotivovaná nenávist tvora, činícího zlo. Při tom není tento Ferdinand naprosto ubohý člověk. Jeho otec je zaměstnán v úřadě a jeho matka má obchod se starožitnostmi a prodává krajky. Všechno to mohlo v oněch dobrých letech ke sklonku minulého století, v nichž se román počíná, postačiti ke štěstí. Céline však svým ponurným pohledem přeměnil úděl této rodiny. Ferdinand se stane zlomyslným a neřestným chlapcem, svéráhlivým, plným nenávisti a nepřátelství. Neudělá nic dobrého v době svého učení ani v Anglii, kam odjede, aby se naučil jazyku a kde bydlí v hodně dobrodružném pensionu. Když se vrátil domů, pospíší si, aby rozbil svému otci obličej, a po této zkušenosti stane se pravou rukou úžasně osobnosti. Ve vytvoření této postavy ukazuje se v celém lesku neslýchaná Célinova schopnost vynálezavosti: je to vynálezce, napůl dobrodruh a napůl podvodník, jenž má velkolepé jméno Roger-Marin Courtial des Péreires, vznáší se každou neděli ve sférickém baloně, den co den vynalezne nějaký podivný přístroj a nakonec, pokusiv se o neuvěřitelnou obrodu zemědělství pomocí „radiotellurie“, spáše sebevraždu. Na tomto místě se končí Ferdinandova dobrodružství: víme však již z nejasného a skoro nesouvislého prologu, že se z něho stane lékař.

Nemělo by smyslu hledati v této knize nějaký logický úmysl. Je to fantastická epeje odporosti a ohyzdnosti, jakési mistrovské dílo montruozní literatury. Mohutná fantazie Célinova je neustále ovládána jakousi posedlostí, jež se prozrazuje neustálým používáním co nejnečudnějších výrazů a nejpohoršlivějších popisů. Nakladatelé pokládali za svou povinnost vynechat některé pasáže, po nichž v knize zůstala bílá místa: člověk však se ptá, co tyhle pasáže mohly obsahovati, neboť se zdá, že necudnost těch pasáží, které cenzurovány nebyly, se už nedá překonat. „Smrt na úvěr“ nás uvádí do apokalyptického světa obydlého onanisty, sadisty, erotomany a neřestníky nejrozmanitějších druhů. Je to fantastická představa celého vesmíru ošklivosti a hanebnosti, v níž instinkt oplzlosti ovládá lidi navždycky zbavené jasného užívání rozumu a v němž člověk netouží po ničem jiném než po blízké smrti a po konečné katastrofě, jež by pohřbila celý svět.

Všemu tomu je možno porozuměti psychologicky teprve tehdy, uvědomujeme-li si, že tyto knihy psal lékař a lékař nejchudších čtvrtí velkoměstských periferií. Každý z lékařů si myslí v prvních letech, že může lidstvu pomoci, a během let dochází k poznání že není trvalé pomoci. Kolem něho je stále špína, stále svinstvo, nedá se tomu pomoci, člověk si může uleviti jen nejhrubšími slovy. Celý den se noří do kalu, dýchá zápach výkalů a moče, vidí odporne výrazky, — je už tím vším pohlčován, nedostane se už k osobnímu životu — musí tedy tu všechnu odporost vykřikovat, aby ji od sebe odvrhl, aby získal vzduch. Všechno to odporne u Célinea je projevem osobní revolty lékaře proti věčné nemoci nemocných, proti odporne bídě chudých, proti všemu zoufalství života, jemuž sám svými silami nemůže pomoci. Po této stránce se také Célinovy knihy řadí mezi současnou sociální literaturu.

Pokusili jsme se ukázat jen několik děl a několik postav, zvláště výrazných v novém francouzském románě. Je z tohoto přehledu patrné, že sociálně interesovaná francouzská literatura i její organický protiklad románů Célimova se vyznačují především odmítnutím tohoto světa, nadějí pro budoucnost a hledáním nových hodnot. Je možno říci, že tato literatura předstihuje novou sociální literaturu ruskou, které André Gide právem vytkl, že se nedostala dále než k líčení mravů a že není než pouhým zrcadlem. Naproti tomu nová literatura francouzská se nevzdala své role tvořivé, kreslí nový typ člověka a formuluje novou morálku.

věda a práce

Prof. P. M. S. Blackett, F. R. S. (Londýn):

Proč je fašism proti vědě

K několika projevům nejpřednějších anglických učenců o „Vědě nadarmo“, které jsme otiskli před nějakou dobou, připojujeme závěrečnou studii anglického universitního profesora, člena Královské společnosti Blacketta.

Proč věda nepřináší blahobyť?

Každý jistě uzná, že nejnápadnějším zjevem dnešního světa je rozpor mezi obrovskými možnostmi blahobytu a mezi křiklavou chudobou největší části lidstva. Průmysl a věda udělaly tak obrovské pokroky, že by dnes úroveň života, zejména dělnického života, mohla být ihned pronikavým způsobem zvýšena. Náš západní svět však je po stránce sociální a hospodářské organisován tak, že nejsme s to dnes plně využítí výhod technického pokroku, jehož jsme dosáhli. Jedním z prvních kroků k nápravě této paradoxní situace bude uvědomit si, jak jsme se mohli tak daleko dostat. Myslím, že pokus o objektivní analysu těchto dnešních poměrů a naší sociální situace bude daleko užitečnějším než uvažování o tom, co by se podle našeho přání bylo mělo státi. Nedá se popřít, že se přihodí mnoho věcí, které neuvidím rád ani já, jako většina ostatních lidí. Máme-li však mít nějakou vyhlídku, jak se vyhnout těmto zhoubným událostem, musíme nejprve porozumět těm silám, které je přivedly na svět. Budu se při tom snažit, abych byl co nejvíce neosobní a co nejvíce objektivní.

Dnes jistě každého neobyčejně deprimuje paradoxní fakt, že uprostřed takového množství zásob tak veliké množství lidí trpí hladem. Tím nejsou dotčeni už jenom dělníci, nýbrž i učenci a technické. Vždyť revoluci, která vyvolala tuto situaci, způsobili vědci, inženýři a technické. Abychom pochopili jak se tohle mohlo státi, musíme si nejprve všimnouti jakou úlohu hraje učenec v dnešní společenské hře. Pokusím se vám ukázat, že učenec je přímo postižen sociální organisací, jejíž je částí a že tedy věda musí mítí zájem o velké politické zápasy dneška.

Je dnes ještě mnoho učenců, kteří si myslí, že člověk vědy se nemá zaměstnávat sociálními problémy. Myslí si, že učenec má ve vlastním zájmu nechat mravy i politiku na pokoji. S tím naprosto nesouhlasím. Jsem přesvědčen, že dnešní zápas mezi bohatými a chudými, mezi těmi, kteří jsou majiteli podniků a mezi třídami dělnickými, — se dotýká neobyčejně úzce právě učenců. Ačkoliv mnozí z mých kolegů se mnou nebudou souhlasiti, přece jsem přesvědčen, že pro

vědu naprosto není lhostejným, je-li stát ovládán dělníkem či majitelem. Naopak je to pro učence věc nesmírně důležitosti. Není třeba ani šířiti se o tom, jak rozvoj vědy je těsně svázán se sociální organisací. Většina peněz potřebných pro vědecké výzkumy, dostává se dnes učencům od vlády nebo od průmyslu. Moderní vědecké badání stojí velké peníze a kolik peněz na ně připadne, to závisí na tom, je-li vláda přesvědčena, že vědecké badání je pro ni prospěšné, — nebo je-li o tom přesvědčen průmysl. Jediné sociální potřeby každé doby vedly k tomu, že se v některém vědeckém oboru živě pracovalo, zatím co obor jiný byl poměrně zanedbáván.

Věda politická a nepolitická.

Ti, kdož hlásají, že věda má být povznesena nad vlastní život, si myslí, že existuje něco jako „čistá“ věda. Je však naprosto nemožno narýsovat přesnou hranici mezi vědou čistou a užitou, třebaže některé abstraktnější vědecké obory bývají čas od času imunní proti politickým zásahům. Podíváte-li se na dnešní Německo, vidíte, že žádný druh vědy, ať je jakkoliv abstraktní, se neubrání vlivu svého politického okolí, — a že totéž je v Rusku i kdekoli jinde. Základní otázka vždycky je: je-li sociální prostředí nakloněno či nenakloněno vědeckému badání. Věda totiž na svém dnešním stupni vývoje je integrální součástí organisace každého státu. Moderní stát je vysoce složitým strojem a vědec ať pracuje kdekoli, je součástí tohoto stroje. Jestliže společnost si přeje technický pokrok, podporuje tato společnost vědu. Netouží-li po pokroku, nepodporuje ji. Nejsilnější vliv mají sociální potřeby na nejpraktičtější odvětví vědy. Tato odvětví užité vědy však jsou tak těsně spojena s vědou čistou, že je nemožno odepřiti jim podporu a nepostihnouti tím současně i čistou vědu.

Je-li pravda, že věda a sociální potřeby jsou tak úzce spjaty, co musíme očekávat od budoucnosti? Jaké jsou pravděpodobné sociální změny, k nimž dojde a jak tyto změny působí na vědu a na technický postup? Politické podnebí deváctého století, pod nímž moderní věda vyrostla, bylo liberální a neobyčejně příznivé. Pozadím velikých pokroků vědy byl v této době průmyslový rozvoj a technický pokrok. Oba šly ruku v ruce velice těsně kupředu. Průmyslový rozvoj dával podnět k vědeckému badání. Vědecké objevy dávaly vznik novým odvětvím průmyslovým a nové průmysly umožňovaly další vědecký rozvoj. V dnešní době však celá budova liberalismu a volného obchodu se zhroutila na celém světě jako domek z karet. Dnes se západní svět nestává zámožnějším, nýbrž chudším: jak to bude působiti na vědu? Abychom tomu porozuměli, musíme pochopiti, který vítr to sfoukl tento domek z karet.

Běžná teorie tvrdí, že prý k tomuto zhroucení došlo pro hloupost a neschopnost politiků. Tato teorie se mi zdá moderní obdobou oné historické teorie, že dějiny jsou jen výsledkem libovolného jednání státníků. Jen kdyby politikové a státníci byli inteligentnější a lepší, nedocházelo by k válkám, a vyhnuli bychom se strašnému zmatku těchto poválečných dob. Mnozí z těch lidí, kteří věří ve správnost této teorie, nalézají jedinou záchranu mezi muži vědy. Stavějí proti sobě úspěchy vědců v jejich vlastním oboru s neúspěchy politiků v politice. Závěrem tohoto usuzování bývá názor, že prý vědci mají vyjítí ze svých laboratoří a mají vynaložiti své nadání na poctivé a objektivní zjištění, jak odstraniti zmatky, které způsobili politikové. Podobné názory se šíří na mnohá místa a hlásají je nejen učenci.

Učenci místo politiků?

Myslím, že je dostatečně jasno, že každá podobná naděje musí vésti ke zklamání. Učenci na místě politiků by jednali stejně, jako jednají politikové. Snad by přinesli nějaký nový poznatek o technice vlády a vědecký, objektivní postoj k politickým otázkám. V dnešní době však se ani vědec jako nikdo jiný nemůže postavit nestranně k politickému zápasu. Člověk vědy se nemůže povznést nad politické zápasy, protože podmínky, pod nimiž pracuje, jsou přímo vytvořeny politickou situací. Věda je pouhý prostředek, s nímž společnost dosahuje svých vytčených cílů, stejně jako pracovníci v muniční továrně jsou nástrojem, pomocí něhož společnost získává zbraně pro válku. Učenci mohou na sociálním vývoji působit stejně málo jako ostatní lidé, neboť mají-li něčeho dosáhnouti, musí vynaložit svou práci buď ve prospěch té či oné z hlavních pohonných sil. Nemůžeme se bohužel dívat na učence jakoby od nich měla přijít záchrana. Jenom pan Wells se tvářil tak, jakoby věřil v záchranu, která přijde od učenců. Později však změnil svůj názor a doufal spíše v mezinárodní finančníky. Stalo se však, že tolik bankéřů spáchalo sebevraždu. Čekám, že nám tedy co nejdříve teď poví, že máme očekávat záchranu od diktatury porodních babiček.

Myslím si, že onen názor, jenž vinu za všechno, co se nepovedlo, svaluje na politiku, je hloupý a laciný. Tato hloupá teorie dělá z historie hotový nesmysl. Vždyť politikové a státníci nejsou tak hloupí. Každý, kdo prožil pozorně posledních dvacet let, musil si povšimnouti, že spory sociálních sil jsou daleko mohutnější než domnělá hloupost nebo špatnost politiků. A dnes nám tyto síly jsou dosti jasné. Ve všech zemích upadla kupní síla obyvatelstva, takže nemůže absorbovat všechno, co se zhotoví — to vede k rozsáhlé nezaměstnanosti, k mohutnému úsilí nalézt nová odbytíště za hranicemi, — a současně i k úsilí vytvořit větší zaměstnanost pomocí cel a omezení dovozu. Snad je docela jasným, že vnitřní hospodářská situace států pohání jej současně k hospodářskému imperialismu i k hospodářské autarkii a současně i k bojovnému nacionalismu a k válce, — a že toto propuknutí nacionalismu v různých koncích světa není nijakým spontánním hnutím bez konkrétních hospodářských důvodů. Dnes se všechny naděje na mír dokonale zhroutily a rychle se na všech stranách zbrojí: to však není vinou hlouposti ženevských státníků, nýbrž bylo to zaviněno spíše neschopností jejich kolegů v jednotlivých zemích vyléčiti chudobu a nezaměstnanost v hranicích svého státu. Angličanům snad bude působiti určité nesnáze, aby uznali správnost této teorie i pro Anglii: budou však jistě ochotni tímto způsobem si vysvětliti dnešní krizi v Japonsku. A Japonci patrně uznají správnost tohoto názoru spíše pro Anglii.

Protivědecké tendence.

Nezákladnější reakcí kapitalismu proti krizi je obmezení výroby a obmezení používání nových strojů. Důsledkem toho je, že dělníci mají dnes daleko nižší životní standard. Dočítám se, že v určitých zemích byly již vydány zákony proti užívání nových strojů v některých průmyslových oborech a zákony proti další racionalizaci obchodu: zejména se to týče Německa a Itálie. Většina plánů usilujících v těchto zemích o hospodářskou reorganizaci začíná tím, že je třeba podporovati malé živnostníky a bourati továrny. Hodiny průmyslového vývoje se postrkují nazpátek. Jak to bude působiti na vědu? Účinek těchto fašistických teorií na vědu se

již ukázal. Z Německa byli vyhnáni skoro všichni židovští učenci. Německá věda trpí dnes především ztrátou těchto mužů a pak i tím, že prestiž a příležitost k práci, která zbývá německým učencům, kteří zůstali v zemi, se také podstatně snížila. Z tohoto prestiže se dnes těší spíše profesor vojenské fyziky než profesor fyziky atomické.

Není pochyby o tom, že jednou z rozhodných příčin, jež vedly k antisemitskému hnutí v Německu, byla snaha o to, opatřiti zbývajícím třídám více příležitosti k práci. Nordická rasová teorie nacistická měla pro Hitlera výhodu, že s její pomocí mohl do určité míry zastřít praktické důvody svých činů. Tento postup však nebyl náhodný. Je jen součástí daleko mohutnějšího hnutí, obrovského hnutí protivědeckého. Jiným projevem tohoto úsilí je odpor drobného živnostníka proti trustu a odpor detailního obchodníka proti velkoobchodům s filiálkami, s jednotkovými cenami a proti družstvům. Ke stejnému směru patří i tendence poskytovat mohutné podpory sedlákům z toho důvodu, aby byli schopni pokračovati ve svých nevýnosných hospodářských metodách opatrování potravin. Jinou stránkou téže politiky je úsilí nahraditi práci strojů kdekoli je to možno prací ruční. Podíváme-li se na tento rapidní vývoj věcí v dnešním Německu, vidíme, že směřuje k nacionalismu a soběstačnému kapitalismu a že se vzdává naděje na to, že by hmotný blahobyt dělnictva mohl býti stupňován, jako o to usilovala věda. Nacisté nijak nelitují osudu tolika vyhoštěných nejlepších německých učenců, poněvadž ve svém nitru správně cítí, že na té cestě, jíž chtějí jíti, nepotřebují pomoci vědy.

Cit proti rozumu.

Paralelou tohoto protivědeckého směru, který vidíme v dnešním Německu, je i všeobecná tendence proti intelektuální. Projevem toho je, že místo rozumu jsou postaveny na trůn city a emoce a že mystická duše národa byla povýšena na boha. Poněvadž nacisté se ve své linii nemohou těšiti z úspěchů vědeckého pokroku, snaží se uvěřiti, že všechny hrozny jsou kyselé.

Domnívám se, že mohu směle říci, že okolnost, že v dnešním Německu rozum byl poražen citem, nevyplývá tak z národního temperamentu, jako z ohromné nezaměstnanosti, a to zejména z nezaměstnanosti středních vrstev. Toto hnutí proti strojům, které zdůrazňuje svůj obdiv k člověku v malém podniku, je možno pozorovati i v jiných částech světa. Stává se nejútočnější tam, kde je největší nezaměstnanost středních vrstev a kde situace dozrála pro fašism.

V této souvislosti si musím povšimnouti toho, že nespolehlivější podporu nalézá fašism v každé zemi v nižších třídách spodních vrstev a mezi agrárníky — a že jsou to právě ty třídy, které vždycky byly nejvíce protivědecké. Sedláci z toho důvodu, že existence drobných polních hospodářství se nedá srovnati s plným využitím vědeckých metod v obdělávání půdy; drobné střední vrstvy, které se zaměstnávají drobným obchodem jsou proti vědě z toho důvodu, že v jejich zájmu je podporovati racionalisaci pouze pokud jí je postižena produkce.

Vědecká organizace, vědecká výroba a technologické zlevnění bylo v plném rozsahu uplatněno pouze v tovární výrobě zboží. V tomto oboru se studoval každý výrobní proces s největší pečlivostí a hledělo se snížit výrobní náklady o každý možný zlomek haléře. Naprosto však už se nevěnova-

la tato vědecká péče druhé polovině procesu, přenosu hotového výrobku na konsumenta. Hotový výrobek se při tomto přechodu ke spotřebiteli zdražuje o více než padesát procent. Jak to, že se při racionalisaci postupovalo tak nedůsledně, dá se snadno vysvětliti. Racionalisace výroby byla provedena od průmyslníků proti zájmům dělníků a přes všechny jejich odpor. Aby byl racionalisován i obchod, bylo by třeba vystoupiti proti valně většině středních vrstev, jež se zaměstnávají drobným obchodem. Tyto vrstvy však mají daleko silnější politickou oporu a skýtají daleko silnější odpor proti racionalisaci. Průmyslníci potřebovali politickou oporu těchto středních vrstev k jiným účelům a proto se nemohli s nimi dostati do příliš prudkého protikladu. Mám dojem, že hospodářské zájmy agrárníků a spodních středních vrstev, podepřené jejich účinnou politickou mocí, představují nejsilnější protivědecké složky dneška. Tyto dvě vrstvy se staly „bojící stroji“ známými z minulého století.

Toto protivědecké hnutí nemůže ovšem býti uskutečňováno do všech důsledků. Především není možno bez vědy vésti válku. A za druhé není možným bez vědy rozvoj těžkého průmyslu. Těžký průmysl dostane všechno, co potřebuje, a dostane i vědu, je-li mu jí třeba.

Hospodářské pozadí fašismu.

V dnešním Německu a v jiných fašistických státech tedy věda ztrácí svůj prestiž. Společnost jako celek je nucena omeziti svou potřebu vědy a potřebu strojů. Jestliže však společnost nemůže používat vědy a musí postupovati nevědecky — je třeba vzdáti se naděje na vědecký rozvoj. V této situaci je dnes kapitalismus a je to situace, která vede k fašismu. Jediná druhá cesta, která zbývá, je cesta plánovitého hospodářství socialistického v širokém měřítku. Je třeba plánovati pro co největší možnou výrobu, není možno podnikati plánovité hospodářství pro obmezení výroby. Věřím, že není jiného východiska. Někteří dnes tvrdí, a v příštích pěti letech to budou jistě tisíckrát opakovat, že vedle socialismu a vedle kapitalismu je možná ještě cesta třetí, jakýsi způsob, zvaný plánovitým hospodařením, jenž prospěje oběma stranám stejně. Bude se vám na příklad vyprávět, že je možno, aby politikové objektivně a vědecky uskutečňovali požadavky sociální politiky. Aby se překlenul protichůdný zájem bohatých a chudých, bude se apelovati na citový nacionalismus a bude se zdůrazňovati služba státu a národní ukázněnost. Všechny tyto snahy došly plného výrazu v dnešní Itálii a Německu. Nemyslím však, že by fašism byl něčím specifickým pro italský nebo německý temperament, ani že by byl výtvozem dvou žijících vůdců. Jsem však přesvědčen, že je to logický důsledek té politiky, k níž vede světová krise kapitalismu svým obmezováním výroby, svým hospodářským nacionalismem a svým snižováním životní úrovně dělných tříd. A zdá se mi, že i v Anglii se vyskytují lidé, kteří by chtěli světovou krizi léčiti stejnými metodami.

Může tato metoda vést k úspěchu? Nezdá se mi. Věřím, že couvání nazpět nemůže vésti k východisku. Podívejte se na příklad na to, co se stane, jestliže podle přání drobného živnostníka budou veliké koncerny roztrženy v koncerny malé a jestliže stroje budou nahrazeny ruční prací. Pak všechny hospodářské síly, obsažené v kapitalismu, jež vedly k zavedení strojové výroby v dobách minulých, budou působiti

ve stejném směru i dnes. Kapitalismus se nemůže zachrániti, půjde-li zpět k těm podmínkám, z nichž kdysi vyšel. A jsem pevně přesvědčen, že průmysloví vůdci Německa a Itálie tomu také ani za mák nevěří. Oni dnes snášejí anebo dokonce i oživují populární kampaň proti strojům a kampaň ve prospěch malých živnostníků proti továrně. Potřebují totiž desperátně politickou oporu středních vrstev a musí zaplatiti za tuto podporu tuto cenu. Ale velký průmysl ví velice dobře, že se bez strojů nemůže obejít.

Proč fašism zklame střední vrstvy.

Proto se mluvilo proti strojům a bude se proti nim mluviti ještě více. Všechna dnešní opatření proti strojům a proti vědeckému pokroku však vytvářejí atmosféru, která je zhoubná jak pro vědeckou, tak pro jakoukoliv intelektuální činnost vůbec. Proto všechny naděje středních vrstev ve fašismus musí nutně býti zklamány. Jednoho dne tyto vrstvy poznají, že byly podvedeny. Dnes si ještě myslí, že pracují pro cosi nového, co nebude kapitalismem ani socialismem — a zatím pracují pouze pro starý kapitalismus. Na dnešních dvou největších fašistických státech Evropy vidíme, že slovo fašism je jen jiným jménem pro kapitalism. Napsal jsem sám, že jsou jen dvě otevřené fašistické země v Evropě: ve skutečnosti se jich však sám nemohu už dopočítati. A při tom je typické, že za těmito fasádami, které fašisticky hlásají pomoc malému muži, dochází rapidním způsobem k odstranění malého muže. K tomu došlo stejně v otevřené fašistických státech, jako ve státech ostatních, neboť to je výsledek síly, obsažené v kapitalismu. Podíváme-li se na ohromně vysokou statistiku italských podnikatelů, kteří jsou v úpadku, naprosto nedospějeme k přesvědčení, že fašism byl by s to zachrániti drobný obchod.

Je ovšem pravda, že fašistická propaganda zní docela jinak než kapitalistická. A je také pravda, že zdánlivý socialism nacistů byl neobyčejně důležitou složkou jejich úspěchu. Musíme však tyto státy soudit podle jejich skutků: poznáme, že velký průmysl je dnes v sedle stejně v Itálii jako v Německu — stejně jako byl v sedle před tak zvanými tamějšími revolucemi. Pokládal však za vhodné vyměnění politickou příprěží. Když parlamentní a sociálně-demokratičtí koňové, kteří tak dlouho táhli tyto zájmy, se neukázali už spolehlivými, našel si těžký průmysl již připravené koně fašistické a nacistické. Třebaže tito svěží ořové s počátku trochu vyhazují, jsem pevně přesvědčen, že své jezdce nevyhodí ze sedla. A může se stát, že tito noví hřebci jsou i trochu nebezpečnou příprěží: průmysl však už neměl jiného výběru, jiné koně se nedali opatřit. Domnívám se, že tuto analýsu politického významu nacistické revoluce s nejvyšší ochotou připustí němečtí průmyslníci — i když většina nacistů bude proti nim. A skutečně již rok před hitlerovou revolucí se vyskytlo několik prozíravých německých zaměstnavatelů, kteří věděli, že je co nejdříve zapotřebí změnit politickou příprěž, má-li vláda nad státním strojem zůstat v jejich rukou. A nepochybují o tom, že i v Anglii se najde dnes mnoho zaměstnavatelů, kteří své vyhlídky v této zemi posuzují stejně.

Plánující kapitalism či socialism?

Nevěřím, že by fašism mohl přinést vyléčení světové krise a nevěřím také, že jakýkoli typ plánovitého kapitalistického hospodaření by mohl přinést její trvalé vyřešení. Základním bodem kapitalismu je důvěra, že soukromá touha po zis-

ku vede ke konkurenci a tím automaticky vede také ke zdravému pokroku. Jestliže motiv volné konkurence nahradíme nesvobodným plánováním, docházíme k plánujícímu kapitalismu, ke kapitalismu bez své vlastní představy: vypadá to jako bychom chtěli, aby parní stroj běžel, když jsme mu vzali páru. Volný kapitalismus ukázal neobyčejné schopnosti tam, kde šlo v devatenáctém století o rychlé využití nových zemí a nových vynálezů. Plánující kapitalismus, o nějž někteří dnes usilují, má být založen nikoli na stupňování kupní síly spotřebitelů, nýbrž pouze na omezení výroby. Možná, že budeme mít kapitalistické pětiletky, ale povedou nás spíše nazpět než kupředu. K tomu, aby se produkovalo méně, není třeba vědy — proto také za tohoto způsobu hospodaření bude vědecký vývoj pouze brzden.

Nevěřím tomu, že by plánující kapitalismus mohl vésti k úspěchu, poněvadž v tomto plánování vidí kapitalismus pouhé opatření z nouze po dobu hospodářské krise. Jakmile se vede dobře, nepotřebuje kapitalismus žádného plánování. Kdykoli však dojde ke katastrofálnímu poklesu cen, vidí kapitalismus, že je třeba něco podniknout. Proto obmezí výrobu, aby udržel vysoké ceny a nazývá to „plánovitým hospodařením“. Kapitalistické plánování není nic jiného než plán, jak snížit výrobu. I kdyby tato opatření vedla ke skutečné konjunktuře, je možno očekávat, že ihned bude opuštěno a že se ocitneme zase ve staré situaci. Jestliže však tato restrikce výroby nepovede k odstranění krise, bude se volati nejprve k národní disciplíně a nepovede-li to k úspěchu — vezme se na pomoc teror. V devatenáctém století totiž doby hospodářské deprese mohly být vysvětlovány jako účinek přirozeného zákona o nabídce a poptávce: krise vypadaly jako něco nevyhnutelného a proto revoluce neměly smyslu. Jestliže však bída dělnictva je výsledkem plánovitěho hospodaření kapitalistů — pak může zabránit revoluci jedině strojní puška nebo koncentrační tábor. Proto také se mi zdá, že fašismus je po hospodářské stránce obdobím plánujícího kapitalismu, obmezujícího výrobu — stejně jako dřívější parlamentarismus odpovídal hospodářskému období kapitalistického rozpětí.

Věřím, že je možno se dáti pouze dvěma cestami. Cesta, kterou se dáváme dnes, vede k fašismu, vede k obmezení výroby, ke snížení životní úrovně dělnických tříd, k vyloučení vědeckého pokroku. Druhou cestou je jedině socialismus. Socialismus ponechá vědě plný rozvoj, aby mohla pracovat k největšímu možnému blahobytu. Mám dojem, že mužům vědy nezbyvá ani mnoho času na rozmyšlenou, na které z těchto dvou stran chtějí státí.

dopisy

Demokracie a korupce

Vážený pane redaktore,

K Vašemu článku o korupci („Přítomnost“, 23. č.) si dovoluji připojit několik poznámek.

Mnoho společného s korupcí mají jiné zlořády, nepořádky a nesrovnalosti; jsou stejně jako ona v rozporu se ctí a mrávkou, ale na rozdíl od korupce nikdy nepřicházejí do konfliktu s paragrafy. Poměry v našem motorismu, zbrojařské zisky, pochybné zásobování Vrchoviny, dnešní systém v nemocenských pokladnách, to jsou příklady nepořádků a nesrovnalostí, které mám na mysli.

Korupce je tajná a myslím, že se sotva najde soudný čtenář, který by nesouhlasil s Vámi, že novináři nelze se z čista

jasna proměnit v detektiva a dát se podle nejasných známek nebo dokonce jen náznaků do hledání korupce. Ale ty druhé nepořádky tajné nejsou — vždyť jsou takřka legální — dbá se jen, aby jich neseznala přesně veřejnost a nebyly ohroženy veřejným míněním; v devíti případech z deseti lze o nich získat zprávy „černé na bílém“ pouhým pečlivějším sledováním bilancí a odborného tisku. Je-li pátrání novináře po korupci a jiných tajných zlořádech nesnadné, ba snad nemožné (ač i tu máme několik překvapujících výsledků — stačí vzpomenout jen zásahu peštského zpravodaje Lidových Novin do penězokazecké aféry), je úloha nezávislého novináře při mýcení oněch druhých nepořádků nepoměrně snazší.

Toto mé mínění není ničím novým. Jsou vskutku obory, o nichž nelze říci, že by do nich nenahlédlo pátravé oko novináře. Vzpomínám jen článku pana Kubaty o motorismu v 5. čísle „Přítomnosti“ a několika stať Lidových Novin o vadách v zásobování Vrchoviny kukuřicí. Máme však obory, jimž se novinářovo pero — doznávám, že přes všeliké dohady z důvodů mi neznámých nebo aspoň stěží pochopitelných — vyhýbá. A nejde vždycky jen o plané stesky nějaké zájmové skupiny, ale o nepořádky, které demokracii neposlouží, a absurdnosti, které zasluhují veřejného zájmu. Na příklad nemocenské pokladny. Vtipů a nadávek, které jdou většinou na účet lékařů, jsme již na ně slyšeli dosti. Nepamatuji se však na jediný článek, který by široké veřejnosti věcně a důkladně vysvětlil, jaký díl příspěvků připadne na léčení a kam se poděje 70% příspěvků, s nimiž by se mělo nakládat tak pečlivě jako s výnosem daňovým. Za to si nemůžeme stěžovat na nedostatek informátorů, vždy ochotných podat vysvětlení, které je pravým opakem skutečnosti.

Na konec si dovoluji doplnit hořejší poznámky jedním konkrétním příkladem. Doufám, že mi nezazlíte, že je zase z obzorů lékařských. Před nějakým časem se ustavila v Praze společnost „Péče o chrup školní mládeže“. Instituce se měla starat o ošetřování chrupu dětí nejubožejších, o něž by se nikdo nestaral, jak prohlásil svého času ředitel „Péče“, pan dr. Jaroslav Pokorný. Měla se starat, ale bilance teď uveřejněná budí pochybnosti, nezůstalo-li při krásných slovech. K vůli přehledu tu uvádím bilanci zjednodušenou:

Příjem v r. 1935:

Příspěvky členské	Kč 24.240.—
Dary	Kč 8.520.—
Úroky (z jmění)	Kč 1.002.—
	Kč 33.762.—

Vydání v r. 1935:

Služné	Kč 33.293.—
Tiskopisy	Kč 11.900.—
Různé menší položky (inventář, kancelářské potřeby, poštovné atd.)	Kč 2.895.—
Lékařské honoráře a dar na ošetření dětí v Nýřanech	Kč 916.—
	Kč 49.004.—

Bilance ukazuje, že v prvním roce trvání společnosti bylo jejich příjmů využito špatně. Je tragické, že na ošetření chrupu dětí připadla z celkového vydání necelá dvě procenta (1.87%), zatím co služné funkcionářů společnosti činilo 67,9% celkového vydání. Diváme-li se na věc se stanoviska léčebné péče, ošetřila společnost loni asi 60 až 70 zubů (tarif „Péče“ je 15 Kč za plombu), což je trochu málo, máme-li u nás asi 1,650.000 dětí s neošetřovaným chrupem (statistika pana dra Pokorného ve „Venkově“, 7. X. 1934). Příjem pana dra Pokorného z titulu ředitele „Péče“ byl 24.000 Kč; se stanoviska léčebné péče odpovídal by ten obnos ošetření 1600 zubů.

Když byla bilance uveřejněna v měsíčníku „Československá stomatologie“ (5. číslo, letošní ročník; podrobný opis bilance si dovoluji přiložit), čekal jsem na reakci tisku. Dva časopisy reagovaly: „Polední list“, který ovšem neopomenul nafouknout bilanci v skandál národních socialistů. Reagoval dále širší veřejnosti téměř neznámý časopis „Roentgen“, který podotkl, že nestaví lékaře do příznivého světla, dostává-li čelný funkcionář lék. organizací, provádějící nadto samostatnou praxi, vedlejší plat, na který je veřejnost zvyklá se dívat jako na odměnu za celodenní zaměstnání. („Roentgen“, časopis mediků a lékařů, 10. č., II. r., z něhož přikládám výstřižek.)

Na to reagovala „Péče o chrup školní mládeže“ tímto prohlášením (v 25. čísle „Věstníku čl. lékařů 1936“; opis celého článku si opět dovoluji přiložit):

„Otázka, zda plat (p. dra Pokorného, pozn.) je přiměřený vykonané práci a prostředkům společnosti, či zda mladý zubní lékař by se hodil k této funkci lépe, vymyká se již kompetenci novinářských článků a musí být ponechána orgánům společnosti k rozhodnutí.“

Potud prohlášení „Péče“. Společnost mi však musí promítnout skromné mínění, že nelze upírat novinářským článkům kompetenci tam, kde nejde o hospodaření s jměním soukromým. 58% loňských darů byla dotace ministerstva zdravotnictví a letos dostala společnost od téhož ministerstva další dotaci 7920 Kč, která jistě není poslední.

Obtěžuji-li Vás, vážený pane, tímto dopisem, je to jenom následek mé velké důvěry, kterou k Vám chovám, posílené ještě, ačli mohla být ještě větší, zmíněným Vaším článkem. Věřím, že v „Přítomnosti“ bude místa pro tento smutný případ přítomné doby.

Přijměte, prosím, výraz mé hluboké úcty k Vám.

V Brně, dne 28. června 1936.

Zdeněk Blažek.

Odpověď z velitelství Národních gard

Vážený pane šéfredaktore!

Dovolte, aby ke zprávě, otištěné v čísle 25. Vašeho časopisu pod nadpisem „Slovo v pravý čas“, směla říci i druhá strana několik slov.

Je zrovna ironií, že v tomto článku užívá se proti Národním gardám tvrzení, která ony samy hlásají, a zásad, o něž opírají svoji činnost. Právě Národní gardy to jsou (a byly první), které stále a stále hlásají, že brannost měla by být prováděna v organizaci, řízené státem za přímého dozoru vojenských odborníků. Že to je jejich dávná tužba, o tom se snadno můžete přesvědčiti z přiložených starých čísel časopisu i stanov. Národní gardy jsou jedinou organizací, která se dobrovolně postavila pod vedení vojenských odborníků, a ze stanov shledáte, že i celé její vedení je uzpůsobeno tak, aby se mohla v okamžiku přeměnit na organizaci, po níž autor volá.

Zároveň přikládáme leták, z něhož, jak shledáte, jsou v článku „Slovo v pravý čas“ citovány věty poněkud pozměněné. Seznáte z něho, že Národní gardy neroznášejí paniku, ale naopak přesvědčují, že národ připravený, jehož každý člen ví, kde bude jeho místo v době nebezpečí, vycvičený k pomocným službám armády, nepropadá panice. To konečně je psychologicky zdůvodněno a také sám prezident republiky onu pravdu

právě nedávno jasně formuloval. Prostě, kdyby to nebylo odvažné, mohlo by se říci, že vše, co autor řekl, je v podstatě vytrženo z našich thesů a článků. Na př.: Národní gardy prohlásují a také svou činností dokazují, že nechtějí býti spolkem pro spolek, ale považují se za kádrový útvar pro speciální úkoly služby strážní a bezpečnostní, do něhož v případě válečného nebezpečí mohli by vstoupiti dobrovolníci, aby jejich osamocené akce nebyly považovány za činy franktirerů. Národní gardy stanou se totiž složkou branné moci (§ 28 branného zákona). Dnes spolupracují s řadou organizací jiných ruku v ruce a uzavřely dohody o spolupráci s Ligou čs. motoristů a se Svazem čs. dobrovolného hasičstva, se Svazem čs. důstojníků a se Svazem čs. rotmistrů.

Ironií osudu je, vytýká-li se Národním gardám šíření paniky, když právě Národní gardy na několika místech ve svých přednáškách navázaly na slova ministra Machníka a varovaly před panikářstvím (Mladá Boleslav, Kutná Hora a j.). Z pera redaktora jejich orgánu vyšel dokonce článek proti panice ve „Hlase národní obrany“ již 1. června t. r. Detaily z něho byly citovány v řadě listů.

Prosíme, abyste dále přijal ujištění, že za Národními gardami žádná politická strana nestojí. Nejlepším toho důkazem jest, že žádný list se pro Národní gardy neexponoval. Národní gardy vedou, jak se můžete snadno přesvědčiti, důstojníci. 90% důstojníků Národních gard jsou záložní důstojníci nebo důstojníci v. v. To je zárukou jejich nepolitičnosti a zároveň odbornosti.

Podepsaný svaz, jelikož zná Vaše zásady, ví, že nesnesete, aby se ve Vašem listě, který požívá takové důvěry, tvrdily věci nepravdivé a proto věřím, že sám způsobem, který uznáte za nejvhodnější, uvedete tvrzení článku „Slovo v pravý čas“ na pravou míru.

Věřte, pane šéfredaktore, že dáte-li místa několika slovům, v nichž se zastanete Národních gard proti slovům p. M. K., učiníte dobrou věc, za niž Vám bude vděčen veliký počet příslušníků našich řad — čtenářů Vašeho listu, kteří poctivě a bez jakýchkoliv nároků na uznání — pracují na brannosti národa. Neimputujeme Vám žádný závěr. Učiňte si obraz o naší práci podle přiloženého materiálu, či dotazem u některého vojenského velitele pohraničního úseku (na př. Liberec, Trutnov, Jičín, M. Ostrava atd.). Přesvědčíte-li se, že jsme organizace taková, jak chce naznačiti p. M. K., zlomte nad námi hůl. Máme však tolik víry ve svou práci, že se toho neobáváme. Víru tu čerpáme ze skutečnosti, že každý, kdo poznal zblízka činnost našich jednotek, zejména v krajích blízko hranic, stal se naším obhájcem a spolupracovníkem.

Prosíme, abyste přijal projev naší upřímné úcty a oddanosti.

Za:

Svaz Národních gard republiky Československé v Praze
náčelník štábu SNG pplk. NG. JUDr. K. Setunský. V zastoupení: podpis nečitelný; velitel svazu národních gard generál NG. Karel Kříž.

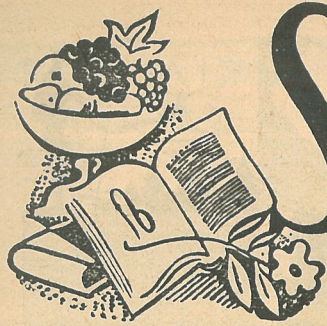
K dnešnímu číslu jsou přiloženy šek. vplatní lístky pošt. spoř. Prosíme pp. odběratele, aby laskavě zaplatili event. nedoplatky a předplatili III. čtvrtletí.

Administrace.

DIPLOMAT

náš nový dopisní papír distinguovaných kruhů vyhovuje nejpřísnějším nárokům vyhraněného vkusu a hodí se znamenitě pro písemný styk s nejmávanějšími osobnostmi. Je to bělostný klasický krásný papír s jemným nelesklým povrchem, obálky jsou opatřeny vložkou z šedého hedvábného papíru (aby byly neprůsvitné). Na skladě jsou čtyři velikosti a zašleme k výběru ochotně vzorky na požádání.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 – Dlouhá třída 17

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

27

Miroslav Haller:

LÉTO*

*Chvatem tvých běhů věncím
sněživá mámení,
v chrlení růží přepadám*

zdobím je zelení. smutky,

*Zažehlý jiskřením dní,
blýskáním kopretin,
jsem a jsem a jsem
šelestem vod, jež kanou
do květin.*

*V úběh chvatů tvých
má šlépěj zadržne se,
v kolmých tůlkách svítících tich
sloup nářků sesuje se.*

* Ze sbírky „Cizinec s bílou holí“.

B. Hlaváč:

PRUŠÁCI V PRAZE.

Na dnešní den připadá sedmdesátileté výročí obsazení Prahy pruským vojskem. Z historické monografie B. Hlaváče „František Josef I., Život - povaha - doba“, otiskujeme zde kapitolu, líčící události po bitvě u Hradce Králové, na základě autentických pramenů z vídeňských archivů.

Dne 3. července roku 1866 padlo tedy rozhodnutí. Největší bitva devatenáctého století svedena, více bojovníků zápolilo v ní, než kdysi u Lipska; více než čtyřicet tisíc lidí musilo tu plattit životem a zdravím, aby nalezen byl klíč k rozřešení německé otázky.

„Vaše Veličenstvo nevyhrálo jen bitvu, nýbrž celé tažení.“ pravil Moltke večer osudného dne ke králi Vilémovi. Byla to pravda.

FEUILLETON

Konrad Heiden:

HITLER — JAKÝ JE.

Z mnoha knih, jež byly již o Hitlerovi napsány, ční vysoko kniha Konrada Heidena „Adolf Hitler, život diktátorův“, která boří legendy fanatických přívrženců i zavilých odpůrců jak pro svoji objektivnost, tak pro svůj románově poutavý styl. Z českého překladu, který vyšel právě již ve 2. vydání, otiskujeme kapitolu o dvojitým Hitlerovi.

Člověk Adolf Hitler na způsob media, které dává ze sebe vystupovat „fenomenům“, vytvořil mohutným napětím vůle druhého Hitlera. V klidu je tento druhý, abych tak řekl, zalezlý do normálního Hitlera. V okamžicích vzrušení z něho pak vystupuje a zakrývá ho svou maskou loutky v nadživotní velikosti. Toto rozštěpení osobnosti činí tak obtížným posouzení Hitle-

Splacený dluh

Tím je možno nazvat soubornou edici Máchova díla v Pantheonu, v jediný svazek příručního formátu shrnující veškerou poesii, prosaické práce a dramatické zlomky, první německé pokusy i deníky a korespondenci K. H. Máchy. Vše, vše z básníka — kriticky vydané na dvanácti stech stránkách tenkého papíru, který dovolí všechno to bohatství sméstnat do svazku formátu a síly nepřebujelé, aby jej člověk mohl mít vždy po ruce. Píšeme-li poznámku na okraj tohoto vydání, nepíšeme o básníkovi, ale o způsobu, jakým byl dán člověku jako lyrický breviář pro každý okamžik. Připomíná to ona anglická nebo francouzská vydání klasiků, u nás dosud nedostižená, která shrnou pro vášnivého čtenáře do tenkého kapesního svazku v měkké kůži jako vsudypřítomného průvodce životem třeba celého Shakespeara. A dát vsudypřítomnost slovu básníkovi není čin malý a nevýznamný. Zvláště u nás, kde tak rádi zaplavujeme oslavami a „láskou a vděčností celého národa“, aniž bychom je podložili poznáním, jaké překvapuje našeho člověka třeba ve znalostech literárních klasiků národních u Francouze.

K. Sourek (v revui Život)

V žalostném stavu prchala rakouská armáda k pevnosti hradecké, ačkoliv ji vítězové zatím téměř nepronásledovali. Osudné bylo, že Benedek porážku přečenoval do té míry, že zatím nepomýšlel ani na nové akce. Třeba postaviti proti sobě zprávy obou vrchních velitelů. Benedek telegrafoval císaři:

„Katastrofa armády, které jsme se již předevčirem obávali, nastala dnes v plném rozsahu.“

Moltkova depeše do Berlína zněla:

„Včera ráno o sedmé hodině došlo mezi Hořicemi a Hradcem Králové k srážce pruské armády pod osobním velením krále s rakousko-

saskou, vedenou polním zbrojním strem Benedekem. Bitva z toho vzniknuvší trvala dvanáct hodin, při čemž s nepřátelské strany silná posice za Bystřicí s velkou houževnatostí šest hodin odolávala. Naším vojskům, která z velkých vzdáleností na bojiště přesně dorazila, se konečně podařilo nepřátelské postavení ve dvě hodiny odpoledne vzítí útokem. Od té chvíle byl nepřítel rychlým postupem zatlačován z posice do posice. V sedm hodin večer byl zbytek nepřátelské armády na plném ústupu k jihu. Naše vítězství, dobyté před očima Jeho Veličenstva krále, jest úplné, třebas vykoupeno těžkými

KDYBY ŽALUDEK MLUVIL

ŽÁDAL BY Poděbradku

rovo, jak vzhledem k vnějšku, tak vzhledem k povaze. Člověk by mohl rozlišovat mezi dvěma osobnostmi.

Hitler, to je linecký žák realky, „mamčiním mazlíček“, povaleč a kreslič pohlednic; ale také řečník na shromážděních, který zdvíhá korbel nebo přes tribunu přenáší stůl a šklebě se praví: „No, milí přátelé, a až se tohle všechno stane, kdo přijde potom? Gott der gerechte! pan Silberstajn osobně a řekne: ať jsem tak zdrav!...“ Ale také muž, který v čajovně „Carlton“ na Maxmiliánově náměstí spolyká půl tučtu indiánů, který se v Německém divadle blaženě dívá na žongléra Rastelliho, který sedí dvakrát za den v biografu, paží ouje dámu, která ho provází — to je Hitler. Mezi rozhodující konferencí vůdců, která se má usnět o některých otázkách boje s Hindenburgem o presidentství, tráví své večery (podle Goebbelsova „Deníku“) taktó: Dne 2. února. Včera jsme viděli v kině film „Děvčata v uniformě“. Báječně natočené umělecké dílo. Pozdě do noci jsme ještě debatovali. — Dne 3.

února. Je dobře, když člověk po těžkých, prací přeplněných dnech, večer vypráhá někde v divadle nebo v kině. Viděli jsme film s Gretou Garbovou a byli dojatai... Vůdce se ve chvílích oddechu zaneprázdnuje stavebními plány nového domu strany a návrhy na grandiózní přestavbu hlavního města říše; jeho projekt je dokonale promyšlen do všech podrobností. — Dne 4. února. Jsme v mnichovském atelieru a přihlížíme známému sochaři při práci. Pak zkoumáme u profesora Troosta návrhy na nový „Hnědý dům“. Je učiněnou rozkoší pozorovat, jak klidně a ničím neomylen se vůdce připravuje na nadcházející uchopení moci... Večer byli jsme pak ještě v Národním divadle na „Netopýru“.

Také tímto milovníkem filmů, tímto mužem hýřícím v operetní hudbě a stavebních plánech je Hitler.

Ale mladík, který se s planoucíma očima dívá za dělnickou demonstrací ve Vídni; který se s hořící hlavou dívá s tribuny na bitky v parlamentě: tribun, který v měšťan-

ztrátami; ztráty nepřítelů jsou značně větší.“

Bismarck pod dojmem vítězství však prohlásil:

„Sporná otázka jest tedy rozhodnuta; nyní jde o to, aby starý náš poměr k Rakousku byl obnoven.“

Výroky Bismarckovy dlužno vždy přijímati cum grano salis na stupeň jejich upřímnosti. Zrovna jako hnal krále plnou vahou své osobnosti do válečného konfliktu, pečlivě dbaje jen, aby odium útoku před světem padlo na odpůrce, tak zase nyní, po vítězství, nestál o triumfy, po kterých bažili vůdčové armády, chtějící vítězoslavně pochodovati až do Vídně, ale žádal definitivní politický resultát, totiž mír s hlavní podmínkou: vyloučení Rakouska z německé říše.

K dosažení takového míru musilo se postupovati co nejrychleji, dříve, než počnou do věci mluviti velmoci. A Benedetti, vyslanec Napoleona III., byl již 11. července v pruském hlavním stanu, ve Svitavách na Moravě.

Na italském bojišti u Custozy vybojoval již 24. června arcivévoda Albrecht své vítězství, kteréž zachránilo aspoň čest monarchie a dynastie, když za několik dní nato u Hradce Králové, aneb, jak angličtí a francouzští reportéři bitvu pojmenovali u Sadové, mělo býti ztraceno vše, zač František Josef válku vedl. Také na moři neměl Viktor Emanuel štěstí: rakouský admirál Vilém Tegethoff zničil téměř italské loďstvo u Lissy 20. července. Ale ani tento námořní triumf nemohl již změnití či napravit situaci; byl jen vhodným preludiem k počínajícímu jednání o mír.

V Mikulově, na zámku hraběte Mensdorffa, smloueno 18. července pětidenní, dnem 22. nastávající příměří, a 23. byly hlavní podmínky stanoveny. Diference byly jen o výši válečné náhrady a o některá práni krále Viléma, jemuž velký úspěch přece stoupl trochu do hlavy. Žádal aspoň část českého a saského království.

Bismarck neměl valného mínění o Vilémovi jako politikovi. Sám by byl ovšem také rád anektovat, ale jeho reálný pohled do světa a bystrý smysl pro možnosti, uznal moudře, že hrozný jsou kyselý. Králové požadavky znamenaly najisto nesmiřitelné pro všechny časy nepřátelství Rakouska i Saska a pravděpodobně také důraznou intervenci velmoci. Každý den byl dražý; pádné důvody Bismarckovy podporoval na konec i korunní princ Bedřich a tak 26. července byly hlavní předpoklady pro mír ujednány. O měsíc později, 23. srpna, podepsán mír s Pruskem v Praze a 3. října s Itálií ve Vídni.

Ze tří postavení, která podle tehdejších názorů zakládala světovou velmoc habsburskou, z německého, italského a uherského, byla dvě ztracena. Jaká bude nyní politika Františka Josefa?

Marie Terezie byla statečná ženou. Bedřich II. nazval ji „tvrdohlavou a nesmiřitelnou“, což v je-

ho ústech bylo vlastně značným uznáním. Při jiné příležitosti mluví o velké císařovně jako o „ctičádostivé a pomstychtivé nepřítelkyni, o hrdé, po cti bažící ženě, které byla každá cesta vhod, jen když vedla ke slávě.“

Ve svých mladých letech ukazuje František Josef drobtý z těchto povahových vlastností své prabáby, která však v pozdějších letech života připojila k oněm tvrdým rysům charakteru také státnickou umírněnost. V listu ke svému synovi a spoluvladaři, císaři Josefu II., napsala 25. července 1778 pamětihodné doznání:

„Byli jsme velmocí, nyní již jí nejsme.“

To jí bylo 61 let; Františku Josefovi v čas katastrofy královéhradecké teprve 36. On tedy ještě nemohl resignovati.

Také k poraženým svým generálům dovedla se Marie Terezie chovati lidsky a moudře; utěšovala a povzbuzovala je jak jen mohla, jsouc si dobře vědoma, že ani císařský rod neměl tehdy větší vojenské talenty.

František Josef se s poraženým Benedekem již ani nesetkal. Potlačil sice řízení válečného soudu, ale zároveň poslal k nešťastnému vrchnímu veliteli arcivévodu Albrechtu, aby si od něho vyžádal čestný slib úplné mlčenlivosti. Benedek dostal slovu, ba dokonce přikázal v závěti, aby spálili jeho písemnosti.

Zemřel roku 1881 ve Styřském Hradci.

Ve Vídni nastaly zatím jiné starosti. Běželo o třetí část velmocenského postavení habsburského, Uhry a — o revanche. Již 30. října roku 1866 byl jmenován ministrem zahraničí baron Bedřich Ferdinand Beust, který nedávno pro Bismarckův odpor musil v Sasku odstoupiti a své staré nepřítelství proti Prusku přenesl na Ballplatz do paláce, v němž politika proti Berlínu byla tradiční.

Pro nás Čechy jest ještě zvláště zajímavá událost ze dne 10. července 1866. Pruský auditor tehdy přinesl na staroměstskou radnici manifest a vynutil jeho vylepení na rozích a otištění v denních listech. Zněl:

Obyvatelé slavného království českého!

Následkem války proti našemu přání od císaře rakouského vedené přicházíme nikoliv jako nepřítelé a dobyvatelé, nýbrž s plnou úctou pro Vaše dějinná a národní práva na Vaši vlasteneckou půdu.

Nikoli vojnu a spoustu, nýbrž šetrnost a přátelství nabízíme všem obyvatelům bez rozdílu stavu, vyznání a národnosti.

Nedejte si od našich nepřátel a pomlouvačů namluviti, že jsme snad z dobyvatelství nyníjší války způsobili. Rakousko nás k boji přinutilo, ježto nás s německými vlá-

dami přepadnouti chtělo; avšak daleko jest od nás vzdálen úmysl, spravedlivým Vaším tužbám po samostatnosti a velkém národním vývoji odpor činiti.

Přihlízejíce k mnohým skorem nedostizitelným obětím, které na Vás císařská vláda, připravujíc se k nyníjší válce, již vyzádala, nechceme Vám další břemena ukládati a nežádáme, aby někdo proti svému přesvědčení jednal, zejména chceme Vaši svatou víru ctít a šetřit; nemůžeme však zjevného odporu strpět a úkladnou zradu přísně musíme trestati.

Jestliže nám po přátelstvu přijdete vstříci, seznáte nás jakožto přátele a nikoli jakožto nepřátele.

Zvláště pak jednáte pošetile, když ze svých přibytků utíkáte, tyto pustošení vydávajíc. Moudřejší bude jednání Vaše, když vojny přátelsky uvítáte a ohledně potraviny, kterých jim nutně potřeby jest, s nimi v míru pojednáte.

Vojenští velitelé nebudou pak od Vás žádati více, než čeho nutně potřebují, budou Vás majetek chrániti, kterýžto prchajíc, loupeží a drancování vydáváte.

Vše ostatní zůstáváme s úplnou důvěrou Bohu Pánu zástupů. Zvítězí-li naše spravedlivá věc, pak na dejde snad také Čechům a Moravanům zase okamžik, ve kterém by jako Maďaři svoje národní tužby mohli uskutečnit. Nechtě pak šťastná hvězda jejich štěstí navždy založí. Pruské vrchní velitelství.

Bismarck po válce autorství manifestu svedl na pruského generála, který byl v Čechách vrchním vojenským velitelem.

Účinku manifest neměl, a pruský auditoriát, nedůvěruje českému časopisectvu, žádal ustanovení osobně zodpovědného tlumočnicka a censorsa, jímž na návrh purkmistra dr. Bělského potvrzen Josef Barák, nejjednodušší od dob Havlíčkových český žurnalista.

L. K. Hofman, předčasně zvěčnělý historik, v referátu o knize berlínského profesora dějin Maxe Lenze „Geschichte Bismarcks“ připomíná zajímavou podrobnost, že na Bismarcka velmi rozhodně působilo herrnhutské bratrství. Měl snad, jako tak mnozí z pruských generálů a vynikajících hodnostářů, Bismarck v žilách krev českých emigrantů z doby pobělohorské?

V těchto dnech nahrála Česká filharmonie v plném obsazení za řízení profesora Ericha Kleibera několik snímků na deskách TELEFUNKEN, z nichž zejména Lisztovo preludium představuje pro milovníky Lisztovy hudby znamenité obohacení deskového repertoaru. Česká filharmonie dostává se tak na deskách TELEFUNKEN dále do světového programu, což svědčí o vážnosti, které se Česká filharmonie těší v mezinárodním hudebním světě.

ském pivovare vystřelí do stropu; který před říšským soudem praví, že „se budou kutálet hlavy“; který rází formulku: „Země není pro zbabělé národy“; kancléř, který čtyři hodiny stojí s pozdvíženou paží před defilující SA; který roku 1933 volá v říšském sněmu na sociální demokraty: „Nechci váš souhlas! Německo bude svobodné, ale nikoli skrze vás!“ — to je vůdce.

Nic zázračného se tu nestalo. Máme tu jen co činit s rozštěpením osobnosti obzvláště ostrým a zřetelným, s jevem dobře známým psychiatrům. Zvláštní je silná spoluúčast vůle, která jako klín vjíždí do štěrbin a téměř plánovitě rozráží a navzájem vyměňuje obě osobnosti. Toto rozštěpení osobnosti působí chťeným dojmem a má rysy hysterické.

Hitler je sensitivní člověk, „umělecká“ povaha, neporovnatelný tlakoměr náklady davů, věřitel politické atmosféry. Hitler je „pasivním korkem revoluce“ (jak ho nazval Otto Strasser), který vždy ukazuje výši proudu, který není pánem okolností, ale je jimi nesen; který skoro nikdy nedospívá k rozhodnutím a všechna rozhodnutí tak dlouho odkládá, že to div nevede ke katastrofám. Tento Hitler volá na Ottu Strassera: „Autarkie je nesmysl, musíme zbudovati nové světové hospodářství, které potrvá dva tisíce let“; ale už v příštím okamžiku, když mu odporuje Ottův bratr Gregor, slevu-

je: „No dobrá, budiž, autarkie. Snad za sto let, ale prozatím ještě potřebujeme světové hospodářství.“ Muž, který duchovně uchem slyší mluvit dav a této řeči jeho duše propůjčuje hlas; ale také postrach kancelářů, který políčkuje svého redaktora; kancléř, konečně, který z mapy plné zákonů zralých k podpisu vytáhne nejsvrchnější a tak dlouho o něm mluví, až pobočnick hlásí, že vůz už čeká, a mapa bez jeho podpisu opět musí býti odložena — to je Hitler.

Ale muž, který ve dvě hodiny v noci náhle v Hanglaru při Rýně vstoupí do letadla a pak v příštích dvanácti hodinách dává postřflet stovky lidí, mezi nimi svého nejlepšího přítele, a stejně muž, který na norimberském sjezdu strany mladé dívce říká: „Nikdy nezapomeneš na tento den!“ a pak na ní tak dlouho civí, až se rozplácí — to je vůdce.

Vůdcem také byl, když u Felderrenhalle zavolal na zemskou policii: „Vzdejte se!“ Ale když po prvních výstřelech skočil do auta — tu byl opět Hitlerem.

Toto rozštěpení osobnosti se u něho počíná brzy. Nalézáme je už u mladého Hitlera.

„Vůdce“ má všechny vlastnosti, které lze posilnit napětím vůle. Jeho energie je velká, jeho rozhodnutí jsou rychlá, k cizí i vlastní bolesti je tvrdý, v námaze vytrva-

lý, v počátku střídmy a porada vlády může, když to skutečně musí být, trvat třeba i dvanáct hodin. Ale tento vůdce žije vždy jen krátkou dobu; pak opět zmizí a před námi se objeví přirozenější lidský obraz: Adolf Hitler. Vůdce je dokonalým výtvorem fantazie lidu, ve které Adolf Hitler žije a pro kterou stvořil svůj obraz v nadživotní velikosti. Nemůžeme ani tvrdit, že propaganda tento obraz zkrášluje: pro několik málo hodin je skutečně neobyčejným čitankovým hrdinou: cynický, jako Bedřich Velký, brutální, jako Napoleon a dobrotivý, jako císař Josef.

Vlastnosti vůdce by (pro své krátké trvání) sotva dostačovaly k velkému úspěchu. K tomu je právě ještě třeba vlastností Adolfa Hitlera. Zasluhou své sensitivnosti má v sobě valný kus světa; ví o lidských souvislostech, které se těsně dotýkají politiky, a ví o nich mnohem více než bystřejší duchové — ale ovšem jen potud, pokud odpovídají jeho povaze. Slyšeli jsme ho, jak líčí svou metodu čtyry: vnímá jen to, co se mu hodí do krámu; ostatek, snad věčně dležitější, jehož užitečnost ho právě nebíjí do očí, nebere prostě na vědomí. Neusiluje o vědění, nýbrž baví se jím; ví, co mu hovoří, nikoli, co je nezbytné. Tak vzniká v této hlavě, naprosto neomezené, přece obraz světa, jaký má pívním politikář, s dětinsky personalistickým způsobem vysvětlování historických

sil. Hitler zná svůj svět, svět politického člověka, do posledního koutku a ve všech obměnách; ale nezná svět věcí. Občas se mu podaří podivuhodné koucky: když ho jeho diplomaté na jaře roku 1935 zapřisahali, aby přece konečně přestal provokovat Anglii, tu dosaavadní provokace rozmožnil ještě o nové požadavky týkající se zbrojení na moři — a vyhrál to. Angličané se nechali obalamutit a povolili mu, co žádal.

K jeho intuitivnímu dobírání se světa — které je něco jiného než instinkt (intuice je postižení celku, instinkt postižení něčeho zvláštního) — přistupuje pozoruhodná schopnost logická. Dovede s neodolatelnou důsledností rozvíjet myšlenku, vychází-li od dané premisy; dospívá tak, jsou-li předpoklady správné, k překvapujícím předpovědím. Ale za prvé jsou u něho premisy jen správné v určité sféře, totiž ve sféře politicky reagujících lidí. A za druhé se mu nedostává oka pro to, aby pojmy a úsudky navzájem odměňoval; dovede odvozovat vývojové řady, ale nedovede postihovat rozpory. Když tak přece činí, jsou to obyčejné klamné závěry. Tak ho dobrá víla obdarila vzácným prorockým pohledem do budoucnosti, ale zlá pokazila tento dar, odepírajíc mu duševní prostředky, které by mu dovolávaly, aby kontroloval své poznatky.

Veliký prorok, který se mýlí.